

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства на тему:

**«СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКИХ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ»**

Студентки II курсу групи МПф 02-19
факультету романської філології і
перекладу
денна форма здобуття освіти
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.055 Романські мови та
літератури (переклад включно), перша –
французька
Освітньо-професійна програма: Сучасні
лінгвістичні і перекладознавчі студії та
міжкультурна комунікація (французька
мова і друга іноземна мова)
Охнювської Анастасії Петрівни

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент **Миронова Н. В.**

Допущено до захисту

« ____ » _____ року

Завідувач кафедри

_____ Філоненко Н. Г.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГІЇ В РОЗРІЗІ ЛІНГВІСТИЧНИХ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	9
1.1. Підходи до визначення терміну «фразеологізм».....	9
1.2. Класифікація фразеологічних одиниць.....	13
1.3. Ознаки фразеологічних одиниць у французькій мові.....	19
1.4. Тракткування структури семантичного змісту фразеологічних одиниць в працях лінгвістів.....	24
1.5. Основні стилістичні функції фразеологізмів.....	25
Висновки до Розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ФРАНЦУЗЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ.....	30
2.1. Теоретичні дослідження зоонімів у концептуальній мовній картині світу.....	30
2.2. Анімалістичні компоненти в складі фразеологізму	34
2.3. Символьна специфіка фразеологізмів французької та української мов.....	37
2.4. Структурно-семантична група «зооніми» в фразеологічному фонді французької мови.....	42
Висновки до Розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ-ЗООНІМІВ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	48
3.1. Типологія фразеологічних одиниць з компонентом зоонімом у французькій та українських мовах.....	48
3.2. Семантична група фразеологізмів з компонентами-зоонімами свійських тварин	49
3.3. Семантична група фразеологізмів з компонентами-зоонімами домашніх тварин	55
3.4. Семантична група фразеологізмів з компонентами-зоонімами диких тварин та хижаків	61
Висновки до Розділу 3.....	70

ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80
РЕЗЮМЕ.....	81

ВСТУП

Найпоказовішим проявом стилю мислення, найяскравішою культурно значимою складовою мови, що може концентровано виразити не тільки її особливості, але й світосприйняття її носіїв, склад розуму і менталітет є фразеологія.

Фразеологія представляє відносно молоді галузі науки про мову. Фразеологія національних варіантів мов також почала розвиватися порівняно недавно. Аналіз фразеологічних одиниць у мові дозволяє простежити історію і багатий досвід певної країни, частково дізнатися її звичаї і традиції, пов'язані з роботою, побутом і культурою, а також дізнатися менталітет людей, які розмовляють цією мовою. Доцільним є також вивчення фразеології різних країн і народів у порівнянні, тому що це дозволяє їх представникам визначати спільні та відмінні характеристики в оточуючому світі.

У світі немає мови, в якому не було б фразеологічних висловів. У словнику 15% всіх слів перекладається за допомогою невірних словосполучень. У текстах число фразеологічних одиниць, включаючи прислів'я, приказки, порівняння, зростає до 20%. Фразеологізми характеризують всі сторони життя людини, його зовнішність, духовні якості, вчинки, звички, суспільну мораль, явища природи і ін. Фразеологізми використовуються в повсякденній мові, художніх творах, в публіцистиці. Вони надають висловлюванню виразності, служать засобом створення образності.

Фразеологізми мають свою специфіку в кожній мові, відображають національний менталітет, показуючи нам, що, наприклад, свідомість франкофонів схоплює в навколишньому світі, а чого не помічає; як це виражається лексично, граматично; важливо і те, в чому полягають особливості вживання фразеологічних одиниць.

У практичному плані володіння фразеологією полегшує розуміння автентичної мови, організовує спілкування, роблячи його природним, варіює способи вираження думки. З точки зору комунікативного навчання іноземної мови вивчення фразеологізмів є необхідним і має будуватися системно.

Ш Тісний зв'язок фразеології з історією, культурою і побутом того чи іншого народу загальновідома, тому що в ній втілені його дух, психологія і спосіб мислення. Баллі зазначав, що однією з головних передумов виникнення образної мови є властивість людського розуму уподібнювати абстрактні поняття предметів почуттєвого світу з метою їх пізнання.

На думку вченого, самий звичайний спосіб проливає світло на психічний склад цілої суспільної групи і на структуру людського мислення взагалі. Різноманітність самого чуттєвого (або матеріального) світу і розбіжність уявлень про нього у різних народів обумовлює специфіку образних асоціацій, що виникають на основі реально існуючих або вигаданих предметів і закріплюються в мові даної спільності. Специфічні образні асоціації, які фіксуються у фразеологічних одиницях різних типів, яскравіше виражені у далеких в етнічному та мовновому відношенні народів, у родинних етносів вони можуть бути зовні не так помітними. Саме тому подібна фразеологія має важливий компонент загальних фонових знань, обов'язкових для носіїв мови, адже в її основі часто лежать постійні асоціативні реалії, які є результатом образного переосмислення предметів і явищ дійсності.

В останні роки фразеологія в широкому розумінні стала об'єднуючою темою для все більшої кількості теоретичних та практичних лінгвістичних досліджень. Серед мовознавців немає одностайності щодо визначення центральної одиниці предмета, його природи, значення тощо. Деякі аспекти залишаються недостатньо вивченими, як, наприклад: зіставне дослідження фразеології, фразоутворення, фразеологія і контекст, перекладознавчі рівні фразеології. Наукові досягнення у сфері фразеології окремих мов дають підставу увиразнювати у ній наявність різних універсалій, а звідси постає можливість виділити загальні явища. Таким чином, все це – складові фразеології не лише як науки, але й як навчальної дисципліни.

Сучасні фразеологічні дослідження охоплюють широке коло проблем, пов'язаних з семантикою, структурою і складом фразеологізмів, характеристиками і правилами дії.

До спірних питань у фразеологічних дослідженнях відносяться такі, як подальше уточнення поняття фразеологізму, співвідношення фразеологізмів з іншими

мовними одиницями і закріплення нових фразеологізмів в мовній системі, гнучкості фразеологічних одиниць та ін.

Фразеологізми збагачують мову, прикрашають її і надають їй яскраве емоційне забарвлення, тому не раз ставали об'єктом дослідження багатьох лінгвістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема європейських: Н. М. Амосова, В. Л. Архангельського, Ш. Баллі, І. А. Бодуена де Куртене, В. В. Виноградова, О. Єсперсена, О. В. Куніна, О. О. Реформатського, О. І. Смирницького, І. І. Срезневського, Ф. Ф. Фортунатова, І. І. Чернишева, О. О. Шахматова тощо; та американських: Й. Бар-Хіллела, Дж. Катца та Дж. А. Фодора, Ю. Найди, Л. Сміта, Ч. Фріза, Ч. Хоккета та багатьох інших.

Актуальність даної магістерської роботи обумовлена необхідністю дослідження семантики фразеологічних одиниць із зоонімічним компонентом для позначення характеристики людини в французькій та українській мовах, що дозволяє виявити спільне і відмінне в національному характері народів, мови яких досліджуються, а також відсутністю спільного бачення певної кількості важливих питань фразеології та зоонімії.

Метою роботи є дослідження структурно-семантичних особливостей фразеологізмів французької мови, що мають у своїй структурі компонент-зоонім.

Реалізація цієї мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- розглянути теоретичні питання сучасної фразеології;
- провести класифікацію фразеологічних одиниць та описати їх ознаки;
- виокремити основні стилістичні функції фразеологічної одиниці;
- визначити символічну специфіку фразеологічних одиниць французької мови, до складу яких входить зоонім;
- проаналізувати семантичні характеристики французьких фразеологічних одиниць із зоонімічним компонентом;
- дослідити семантичну структуру зоонімів у французькій та українській мовах.

Об'єктом дослідження є французькі фразеологічні одиниці, що включають зоонімічні компоненти.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості фразеологізмів із компонентом-зоонімом.

Поставлені завдання визначили комплекс **методів**, покликаних встановити правильність висунутих гіпотез:

1. метод синтезу для визначення загальних ознак фразеологічних одиниць;
2. метод порівняння, з метою визначення спільних та специфічних ознак різних типів фразеологічних одиниць;
3. описовий метод, на базі якого здійснюється спостереження і систематизація мовних даних;
4. індуктивний для створення та ретельного аналізу різних класифікацій фразеологічних одиниць;
5. метод суцільної вибірки для здійснення вибірки фразеологічних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає у детальному дослідженні особливостей використання анімалістичного компоненту в різноманітних фразеологічних одиницях французької та української мов.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть слугувати доповненням до лекційних курсів з лексикології, стилістики, а також з теорії літературної критики. Отримані результати можна використовувати в якості прикладів для аналізу передачі лексико-семантичних особливостей фразеологізмів у перекладі на лекціях з основ перекладознавства. Також зібраний матеріал може бути використаний для укладання тематичних одномовних і двомовних словників.

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, сформульовано мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** розглядаються підходи до визначення терміну «фразеологізм», подано класифікації фразеологічних одиниць і їх ознаки у французькій мові, вивчається трактування структури семантичного змісту фразеологічних одиниць в працях лінгвістів і основні стилістичні функції фразеологізмів.

Другий розділ присвячений вивченню французьких фразеологічних одиниць з компонентом-зоонімом у семантичному аспекті: вивчаються теоретичні дослідження зоонімів у концептуальній мовній картині світу, виокремлюються анімалістичні компоненти в складі фразеологізму, досліджується символічна специфіка фразеологізмів французької та української мов, аналізується структурно-семантична група «зооніми» в фразеологічному фонді французької мови.

У **третьому розділі** висвітлюється функціонування компонентів-зоонімів у фразеологізмах французької мови: аналізується їх типологія, виокремлюються семантичні групи фразеологізмів з компонентами-зоонімами свійських, домашніх і диких тварин.

У **висновках** підводяться підсумки дослідження.

Список використаних джерел включає 73 найменування.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГІЇ В РОЗРІЗІ ЛІНГВІСТИЧНИХ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Підходи до визначення терміну «фразеологізм»

Термін фразеологія (від грецького *phrasis* «вираз, спосіб вираження, зворот» і *logos* «слово, вчення») характеризується полісемантичністю. В. Д. і Д. В. Ужченки розрізняють чотири його значення:

- 1) розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови;
- 2) сукупність фразеологізмів у мові;
- 3) характерні засоби вираження думки, притаманні певній соціальній групі, якомусь авторові;
- 4) пишномовний нещирий вислів, позбавлений внутрішнього змісту, або такий, що прикриває брехливі твердження. [1, с. 6]

Перш за все сучасні фразеологізми виступали як вільні словосполучення. Але, через часте вживання їх в повсякденному житті (в переносному значенні), вони набули форми сталих зворотів. Перетворення сполучень слів на стійкі одиниці мови, рівноцінні лексемам, називається лексикалізацією.

Дуже великий прошарок фразеологізмів утворилась із словосполучень на позначення вчинків людини в різних ситуаціях, родинних стосунків, побутовому житті (мотати на вус, протуркотіти вуха, хапатися за соломинку). Значне місце посідають фразеологізми, що утворились на основі спостережень за явищами природи, рослинним та тваринним світами (як грім з ясного неба, розправляти крила, курям на сміх). Також дуже помітний відбиток у фразеологізмах залишили народні традиційні звичаї, обряди, вірування, забобони, наприклад: підніматися на ліву ногу, як засватаний, зуби заговорює; також характерними є і словосполучення, які виникли із з народних пісень, казок, новел такі як: лисичка-сестричка, на злодієві шапка горить, язиката хвеська та інші.

Лінгвістична наука завжди прагнула ізолювати фразеологічний склад мови від загальної системи його засобів вираження і вивчати фразеологізми з різних сторін.

Семантика фразеологізму явище складне. Його оригінальність визнана багатьма провідними фахівцями. Фразеологія як самостійна лінгвістична дисципліна виникла в 40-х роках ХХ століття. Передумови теорії фразеології були закладені в працях О. Потебні [2], І.Срезневського [3] та О. Шахматова [4]. Вплив на розвиток фразеології зробили також мовознавчі праці швейцарського лінгвіста Ш. Баллі [5]. Дослідження, проведені лінгвістами, дали достатні підстави стверджувати, що фразеологічні одиниці (далі ФО) є найважливішим елементом семантичної структури фразеологізмів, що характеризує ці одиниці як мовний знак, якісно відмінний від інших. Але на сьогоднішній день дискусії на цю тему не вщухають.

Традиційно семантичний потенціал ФО описують в зіставленні з лексичним значенням. Напевно, немає жодного фразеолога, який так чи інакше не спробував би вирішити проблему співвідношення лексичних і фразеологічних значень.

Протиріччя в рішенні цієї проблеми починаються з питання про саму природу значення фразеологізму.

Використовуючи термін «фразеологічна одиниця», дослідники пропонують найрізноманітніші, а іноді і суперечливі визначення, оскільки вони мають свої релевантні властивості різного порядку: цілісність номінації, глобальність, злиття значень складових, неподільність на окремі семантичні компоненти, тощо.

Проте, за словами відомого німецького дослідника В. Флейшера [6, с. 89], перша спроба визначити, що означає термін фразеологізм, було зроблено ще у ХІХ столітті. Проте, дана термінологія досі немає чіткого значення.

Вчений-фразеолог О. І. Молотков [7, с. 7–8] у своїй роботі підкреслював, що наведені різними вченими термінології фразеологізму настільки відрізняються один від одного, що можна говорити про відмінності, як правило, прямо протиставлені один одному, навіть взаємовиключні погляди на поняття «фразеологічна одиниця», тобто на диференційні або унікальності характеристик і складу фразеологізму певної мови. Приміром, він наводить фразеологізм російської мови, в якому деякі вчені включають усі стійкі словосполучення, а інші вчені обмежують перелік ФО

мови певним набором стійких фраз. Деякі вчені вважають, що словосполучення прислів'я, прислів'я, крилаті вирази входять у склад фразеологізмів, а інші – ні.

Різноманітні описові та аналітичні збороти, складені терміни та в вирази, складні прийменники тощо часто відносять до їхнього складу. Тому вчений виявили ряд критеріїв до визначення ФО, такі як:

- стійкість,
- повнота значення, яку не можна вивести із суми значень слів, що становлять фразеологізм,
- роздільнооформленість,
- структурна варіація або новоутворення,
- відтворюваність,
- неможливість перекладу на інші мови.

Він визначив термін «фразеологічна одиниця» як сполучення слів з переносним значенням, як стійке словосполучення з ідіоматичним значенням та як стійку фразу.

Першим хто ввів у лексикологію поняття про ФО був В. В. Виноградов [8, с. 121–122], що стало наслідком розповсюдження цього терміну іншими мовами. В якості синонімів цього поняття використовуються такі терміни, як «фразема», «фразеологічний зворот», «стійке сполучення слів», «ідіома» тощо. Дослідник також висунув еквівалентність і синонімію слів як найбільш помітні ознаки фразеології. В. В. Виноградов був одним із перших хто зміг класифікувати фразеологізми, виділивши основні, на його думку, основні характеристики ФО, такі як часткова або повна неподільність, незалежність значення від значень їх компонентів, образність, певна варіативність та можливість модифікацій, а також невмотивованість та неможливість відтворення їх іншою мовою.

У свою чергу, фразеологічна одиниця – на думку Ющука: «Стойке сполучення двох і більше слів, яке в процесі мовлення відтворюється як готова словесна формула і звичайно являє собою семантичну цілісність [9, с. 229].

С. Гаврін підкреслює: «Фразеологічна одиниця – це відтворювана загальноживана мовна одиниця, цілісна за своїм значенням і складена з двох і більше повнозначних слів» [10, с. 54–59].

О. В. Донченко відзначає, що ФО можна відносити до розмовних метафор-термінів, що вимагають від користувачів наявності деяких фундаментальних знань, досвіду або інформації, для використання їх в рамках культури, де сторони повинні мати спільні посилання. » [11, с. 30].

ФО займають провідне місце у дослідженнях О. І. Смирницького [12, с. 203–204], який стверджував, що фразеологічні одиниці відіграють роль цілісних лексичних одиниць, більш менш рівносильних словам.

Цей учений визначив фразеологізм не лише семантично, а й граматично, підкреслюючи, що типову ФО порівнюють із одним повним словом, а зв'язок між її частинами є ідіоматичним, завдяки чому вона має значну семантичну цілісність і вживається в мові саме як одна одиниця. Водночас різні її частини споріднені між собою як компоненти складного слова, а фразеологізм в цілому схожий на слово як лексему, а не на його окрему форму (словоформу). Іншими словами, ФО є еквівалентною слову граматичного відмінювання, при використанні в мові має граматичну зміну лише в одному зі своїх компонентів, хоча граматично оформленими (окремо оформленими) являються обидва компоненти ФО.

Але, незважаючи на величезну кількість наукової документації, більшість питань, пов'язаних із ФО, здаються дуже актуальними і сьогодні викликають бурхливі дискусії, а також глибокий аналіз. Останнім часом розвиток лінгвістики та її супутніх дисциплін також дозволив побачити фразеологізм у новому світлі.

Стійкі словосполучення часто залишаються непоміченими носіями мови, але швидко помічаються іноземними студентами. Їх непрозорість є каменем спотикання у вивченні та перекладі іноземних мов і часто змушує студентів ігнорувати їх, ефективно позбавляючи їх від повного володіння цільовою мовою. Фразеологічні конструкції всіх видів (ідіоматичні вирази, колокації, паремії тощо) інтегрують комбінаторику мов, і, отже, вони є елементами, що вимагають багатоаспектної та різноманітної обробки.

Лексичні одиниці охоплюють різні типи полілексичних структур, які в різному ступені характеризуються різним ступенем семантичної непрозорості. Отже, до цієї категорії належать конструкції, які виявляються досить легкими для немісцевих, і ті, які для них дуже незручні, оскільки їхнє відношення зображення-значення не дуже явне. Ідіоматичний вислів часто можна порівняти з досить загадковим повідомленням для іноземного співрозмовника, оскільки буває, що він не розуміє його значення, хоча знає і розуміє значення всіх лексичних елементів, які беруть участь у формуванні цього виразу. Напр. *cordon-bleu, tenir tête, à bon chat, bon rat ...* Немає сумніву, що знання про лексичні та ідіоматичні структури є абсолютно необхідним для того, щоб учень мав доступ до хороших навичок спілкування, як усних, так і письмових, тим більше оскільки частота фразеологізмів є досить значною в кожній мовній системі.

Незважаючи на величезну кількість визначень, предметом фразеології завжди є дослідження природи фразеологізмів, їх категоріальних ознак, а також виявлення закономірностей їх функціонування в мові.

1.2. Класифікація фразеологічних одиниць

Поряд із проблемою визначення фразеологізмів, одним із спірних питань залишається класифікація ФО.

Одною з найбільш важливих умов класифікації фразеологізмів є повнота охоплення одиниць.

Ті чи інші типи ФО належать до часткових, окремих елементів, що веде до аналізу сукупного цілого. Вони повинні бути протиставлені один одному, щоб утворити ряд повної опозиції чисел, навіть якщо сама система (або сума одиниць), які вони представляють відкрита.

Сьогодні в сучасній лінгвістиці існує багато різних способів класифікації ФО. Класифікація – це в основному наукова систематизація різномірних фразеологічних матеріалів, сформульованих за єдиним принципом, для визначення співвідношення між загальними характеристиками та диференціальними ознаками одиниць, що

становлять фразеологічний фонд. Кожен тип класифікації слід описувати з однієї позиції та показувати наявність чи відсутність певних ознак. Якщо одна з одиниць класифікації не ґрунтується на одній ознаці, яка протиставляється іншим типам, то цю класифікацію слід вважати хибною. Залежно від того, яку саме провідну ознаку розподілу фразеологізмів на ту чи іншу групу вкладали лінгвісти, були створені різні класифікації фразеологізмів. Наприклад, у вітчизняній фразеології існує кілька типів типологізації ФО:

- семантична (В. В. Виноградов) [13];
- структурна (Н. М. Шанський [14]; А. І. Смирницький [12]);
- історична (Б. А. Ларін [15]);
- стилістична (Н. М. Шанський [14], В. М. Телія [16]) і ін.

Перша класифікація ФО була запропонована швейцарським лінгвістом французького походження Шарлем Баллі, який вважається родоначальником теорії фразеології, в 1909 році. Він розглядав фразеологічні вирази як стійкі поєднання з різним ступенем зв'язності компонентів і розрізняв зовнішні і внутрішні ознаки цих виразів. Під зовнішніми він розумів його структурні характеристики, а під внутрішніми – смислові. У своїй роботі «Французька стилістика» він виділив 4 типи словосполучень:

1. вільні словосполучення (*les groupements libres*), тобто поєднання, позбавлені стійкості, розпадаються після їх утворення;
2. звичні поєднання (*les groupements usuels*), тобто словосполучення з відносно вільним зв'язком компонентів, допускають деякі зміни, наприклад, *une grave maladie* – серйозне захворювання (*une dangereuse, serieuse maladie* – небезпечне, серйозне захворювання);
3. фразеологічні ряди (*les series phraseologiques*), тобто групи слів, які характеризуються збереженням індивідуального значення компонентів і можливість вивести значення цілого зі значень складових компонентів.
4. фразеологічні єдності (*les unites phraseologiques*), тобто поєднання в яких характерна відсутність індивідуального значення слів компонентів і не

можливість виведення значення цілого і суми значень складових компонентів.

Згодом лінгвіст переглянув цю концепцію і дійшов до висновку, що звичні поєднання і фразеологічні ряди є проміжними типами поєднань. Таким чином Ш. Баллі зосередив свою увагу тільки на двох основних груп сполучень:

- вільні сполучення;
- фразеологічні єдності. [17, с. 106].

Представлена вище класифікація Ш. Баллі стала першим кроком на шляху виділення певних груп ФО з точки зору їх індивідуальних ознак.

Класифікація Ш. Баллі була перероблена В. В. Виноградовим, який підняв вивчення фразеології на більш високий рівень. На відміну від Ш. Баллі, він виділив три групи фразеологізмів:

- фразеологічні сполучення;
- фразеологічні єдності;
- фразеологічні зрощення.

Згодом ця класифікація стала вважатися традиційною. Ряд робіт В. В. Виногорова мав величезний вплив на чисельні дослідження в сфері теорії фразеології, так як його праці заповнили прогалину, що утворилася в наслідок непроможнього вивчення семантики ФО.

Виноградов називає фразеологічні сполучення «фразеологізмами, значення яких неможливо розібрати, цілісне значення яких не залежить від значень вхідних елементів». Крім того, всі слова і їх значення зрозумілі самі по собі. «Тобто фразеологічні сполучення виступають як еквіваленти слів» .

Під фразеологічними зрощення лінгвіст розуміє, семантично неподільні ФО, значення яких не впливає зі значень їх компонентів.

Значення фразеологічної єдності виникає внаслідок узагальненого переносного значення вільного словосполучення. Це результат образного метафоричного переосмислення словосполучення [18, с.198].

Більш детальну класифікацію В. В. Виногорова і можна схематично зобразити в таблиці:

Таблиця 1.1. Класифікація фразеологічних одиниць В. В. Виноградова

Фразеологічні зрощення	Фразеологічні єдності	Фразеологічні сполучення
<i>Характерні ознаки</i>		
- до їхнього складу можуть входити так звані некротизми – слова, які ніде, крім даного зрощення, не вживаються, і незрозумілі внаслідок цього з погляду сучасної мови;	- яскрава образність, звідси випливає можливість збігу з паралельно існуючими словосполученнями;	- у них допустима варіантність одного з компонентів;
- до складу зрощень можуть входити архаїзми;	- збереження семантики окремих компонентів;	- можлива синонімічна заміна стрижневого слова;
- вони синтаксично нерозкладні;	- неможливість заміни одних компонентів іншими;	- можливе включення визначень;
- у них неможлива здебільшого перестановка компонентів.	- емоційно-експресивна забарвленість відіграє вирішальну роль.	- допустима перестановка компонентів.
- вони характеризуються непроникністю – не допускають до свого складу додаткових слів.	- здатність вступати в синонімічні відношення з окремими словами або іншими фразеологізмами	- обов'язкове вільне вживання одного з компонентів і пов'язане вживання іншого.

Класифікація В. В. Виноградова мала величезне значення для подальших спроб класифікації фразеологізмів, адже фактично була першою класифікацією ФО за семантичною злитністю.

Прислів'я, приказки та крилаті вислови не були включені В. В. Виноградом в ряд фразеологізмів, так як вони відрізняються від фразеологічних єдностей за своєю семантикою та синтаксичною структурою [19, с. 89–105].

Проте ця класифікація має свій недолік такі як, є відсутність загального критерію встановлення фразеологічності. Структурно-семантичною ознакою для фразеологічних зрощень і єдностей є семантична цілісність, а для фразеологічних сполучень – семантична аналітичність. За Виноградом ступінь вмотивованості в повній мірі не визначається критерієм фразеологічності та вважається поняттям суб'єктивним.

Принципово інший метод розподілу фразеологічних матеріалів у групах запропонував О. І. Смирницький. Він підкреслив, що основна відмінність ФО від слів полягає в їх роздільнооформленості, при цьому враховуються семантичні, структурні та функційні характеристики ФО. О. І. Смирницький розрізняє «одновершинний» (з одним семантично повнозначним компонентом) і «двовершинні» або «багатовершинні» (з двома чи більше семантично повнозначними компонентами) ФО на основі структурно-семантичних характеристик. За функціональними характеристиками дослідник розрізняє ФО (стилістично нейтральні стійкі словосполучення, що втратили метафоричність) та ідіоми (експресивні засоби мови, які ґрунтуються на основі метафоричних виразів). Однак при віднесенні мовних матеріалів до фразеологічного складу мови не враховується одна з характеристик ФО, а саме стійкість, що є однією з основних характерних рис ФО [20].

О. В. Кунін окреслив ФО як «стійкі сполучення лексем із повністю або частково переосмисленим значенням» [21, с. 8] і за рахунок цього розробив докладну класифікацію ФО з урахуванням їх семантичних, структурних та функційних особливостей. Утворені ФО дослідник поділив на чотири класи:

1) номінативні ФО, до яких відносяться субстантивні, ад'єктивні та адвербіальні ФО, які мають структуру словосполучення та позначають предмети, явища, дії, стани та якості;

2) номінативно-комунікативні ФО, до яких відносяться дієслівні ФО зі структурою словосполучення або речення на позначення дії або стану;

3) вигуківі ФО зі структурою еліптичного речення на позначення емоцій та волевиявлення та модальні ФО, до яких відносяться одиниці різних структурних типів, об'єднані функцією вираження відношення до висловлення з погляду достовірності, бажаності тощо;

4) комунікативні ФО зі структурою повнопредикативного речення, які поділяються на прислів'я та приказки. Виділені класи у свою чергу поділяються на підкласи та розряди за різними структурними та семантичними ознаками. [22, с. 125–190].

А. Г. Назарян на матеріалі французької мови розробив схожу класифікацію [23, с. 58–65]. Складність, громіздкість і широке розуміння ФО є складовими характеристиками цієї класифікації, оскільки до об'єкту фразеології відносяться прислів'я та приказки. Всі різновиди сталих виразів, що входять до фразеологічного складу мов можна розглянути у В. Л. Архангельського [24, с. 185], А. М. Баранова і Д. О. Добровольського [25, с. 9], М. М. Копиленко і З. Д. Попової [26, с. 15], І. І. Чернишевої [27, с. 27–31], М. М. Шанського [28, с. 4] та інших.

На думку В. М. Телії досить широкий пласт фразеології формується лише за двома критеріями: роздільнооформленість та відтворюваність. Такий підхід є виключно узуальним. Шість класів одиниць співіснують відповідно до її меж:

- ідіоми (словосполучення із повністю переосмисленим значенням компонентів);
- фразеологічні сполучення (словосполучення, в складі яких один із компонентів зберігає своє пряме значення), паремії (прислів'я та приказки);
- мовні штампи (відтворювані стилістично забарвлені словосполучення);
- кліше (мовні формули);

- крилаті вирази (цитації із літературних та інших культурних джерел) [29, с. 58].

За словами В. М. Телії ФО доповнюють лексичний склад мови, так як номінують оцінні ознаки, які не «залучені» у денотативний простір [29, с. 82]. Дослідниця пояснює номінативну функцію ФО як здатність називати фрагменти дійсності [29, с. 56] і вважає її головною рисою для виділення ФО в окрему групу сталих виразів.

Таким чином, фразеологія залишається одною з найбільш актуальних та перспективних напрямів лінгвістичних досліджень, передусім у зіставному аспекті. За результатами дослідження, присвяченого різноманітним класифікаціям фразеологізмів, виявлено, що фразеологія – явище надзвичайно складне. Фразеологія є одна з найбільш поширених та мальовничих розділів мовознавства, яка допомагає усвідомити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді просто і сенс всього висловлювання.

1.3. Ознаки фразеологічних одиниць у французькій мові

Лінгвісти встановили певні ознаки, що дозволяють включати конкретні вирази до ФО. До них входить семантична цілісність, стійкість компонентного складу, членована оформленість, відтворюваність, чіткість будови, еквівалентність слову, неперекладність тощо. Вважається, що деякі з цих пунктів, а саме стійкість і неперекладність, є суперечливими. У роботах братів-вчених В.Д. Ужченка та Д. В. Ужченка ознаки фразеологізмів, які перерахували чотири основні критерії було обґрунтовано найвірніше:

- цілісність значення – формується шляхом переосмислення вільного словосполучення-прототипу, реалістичних стимулюючих фрагментів; вона виражається у відносному впізнанні фразеологізму певним словом, його здатності виступати як окремий член речення; відносній стійкості компонентного складу та структури;

- відтворюваність фразеологізму, яка обґрунтовується тим, що вже існують ФО в мові як готові блоки, досить поширене явище, яке можна модифікувати та використовувати для створення вторинної номінації реалій;
- відносна постійність компонентного складу та структури зумовлена певною обмеженістю використання ФО; природною є лише трансформація в межах норми;
- експресивність впливає з найважливішої мети фразеологізмів – вираження мови, надання їй образності та емоційності. [31, 21–23].

Фразеологічна одиниця має багато ознак, які дозволяють відрізнити її від слів і вільних (змінних) словосполучень. Ці характеристики переважно включають в себе такі моменти:

1. На відміну від слів, ФО є складною мовленнєвою структурою, що складається з двох або більше компонентів і містить принаймні одне знаменне слово.

2. Характеристикою ФО відносно вільного словосполучення є стійкість (фіксованість) лексичного складу, хоча ступінь стійкості в деяких фразеологізмах може бути різною.

3. Порівняно з вільними словосполученнями ФО не створюються мовцем у мовленні, а відтворюються в закінченому вигляді.

4. Характеристикою ФО є її регулярне використання (стійкість уживання), хоча частота використання різних одиниць може сильно відрізнятися.

5. ФО має особливу семантичну структуру і доступна лише як окремо розроблена мовна одиниця.

З вищесказаного видно, що характеристики ФО пов'язані не лише з її формальними сторонами (структурою), а й із семантикою. Вони входять до складу ФО і діють в унісон. Але чи означає це, що всі перераховані ознаки рівноцінні? Якщо розглядати ФО лише в статичі, то можна зробити подібний висновок. Водночас такий підхід несумісний з динамічною природою одиниці і може лише спотворити природу справи. Щоб отримати правильну відповідь на це питання, потрібно

вивчити ФО в контексті її функціонування, враховуючи її «поведінку» у мовленні, що визначить роль різних ознак цієї одиниці в її становленні та розвитку. Таке дослідження показує, що семантичні особливості ФО у французькій мові перевершують семантичні особливості структурних одиниць. Цей висновок ґрунтується на всебічному науковому аналізі різних факторів, що визначають природу фразеологізму, і підтверджується численними фактами, які будуть розглянуті в наступному твердженні. А поки що варто зупинитись на наведених вище ознаках ФО.

Роздільнооформленість, протиставлювана цільнооформленості слова є одною з найголовніших й найбільш характерних структурних ознак фразеологічної одиниці як складного мовленнєвого утворення. Проте, якщо роздільнооформленість може відрізнити ФО від слова, то в такому випадку воно не може відрізнити його від стійкого нефразового словосполучення з фіксованим лексичним складом та єдністю значення.

Важливо також зазначити, що ця функція вважається обов'язковою та незамінною для мови, але не є абсолютною у французькій мові. Прикладом є деякі французькі двочленні фразеологізми, що допускають і дефісне написання, що вподібне їх цільнооформленим одиницям. Наприклад: *bas bleu* й *bas-bleu*, *pied plat* й *pied-plat*, *saint frusquin* й *saint-frusquin* й ін. Припустимо, в одному випадку ми маємо фразеологізм, а в іншому – слово, це було б нелогічно, тим більше, що в мові використовуються два варіанти написання. Висновок напрашується сам по собі: у деяких випадках французькі фразеології можуть включати повні мовленнєві одиниці, якщо вони мають окремі варіанти ФО у сучасній мові. Однак у французькій мові чисельність ФО із різним написанням є незначною. Але існування цієї одиниці є показовим саме по собі, оскільки показує, що навіть роздільнооформленість не є ознакою абсолютної диференціальної структури ФО.

Ще однією особливістю ФО є стійкість її структури, тобто фіксованість лексичного складу. Тут слід зазначити, що, беручи до уваги «поводження» ФО у мовленні, широкі структурно-граматичні й лексичні зміни (нормативні й okazionalnі), яким піддається ця одиниця у французькій мові, слід визнати, що

така стабільність є досить відносною. Фразеологізми французької мови характеризуються великою плинністю і здатністю до змін, а також нестабільністю структури та організації елементів. Це явище, ймовірно, викликане причинами стройового характеру і відображає тенденцію аналізу розвитку французької фразеології.

Також, варто взяти до уваги, що структурна стійкість не є попередньою умовою для переходу даного словосполучення в клас фразеологізмів. Стійкість останніх є наслідок, а не причина фразеологізації. У деяких випадках те, що фразеологізм заснований на словосполученні (наприклад, термін), не може спростувати цей факт, оскільки сама по собі структурна стійкість не може привести до фразеологізації.

Поняття стійкості пов'язане з іншою ознакою ФО – її «відтворюваністю готової форми». Насправді, порівняно з вільними словосполученнями, ФО не створюються в мовленні за певним зразком, а відтворюються. Говорячи про схожі сталі словосполучення, Ф. де Соссюр зазначав: « Такі звороти не можуть бути імпровізовані; вони передані готовими за традицією» [31, с. 69]. Проте, якщо відтворюваність ФО не викликає сумніву, то також не підлягає сумніву, що вона не є визначальною ознакою цієї одиниці, оскільки, як правильно зазначають багато дослідників, «відтворюваність у готовому виді » є ознакою не лише ФО, а й певних типів стійких нефразеологічних словосполучень, які існують у якості готових лінгвістичних знаків.

Деякі російські та українські лінгвісти критично коментують, що поняття «відтворюваність у готовому вигляді» є недостатнім для визначення притаманної властивим фразеологічним одиницям стійкості.

Проте, це поняття не враховує характер стійкості словосполучень. А. І. Смирницький вказує на важливість врахування природи відтворюваності та вважає неправильним ототожнювати ФО з традиційно відтвореними словосполученнями. «Від фразеологічних одиниць, – писав він, – варто відрізняти... звичайні або традиційні словосполучення, які, хоча й повторюються нескінченне число раз у мовленні, не являють собою еквівалентів слів». [12, с. 51]

Стійкість або регулярність є однією з найважливіших ознак ФО, тому вона стає надбанням даного мовного колективу. Ці ж особливості відрізняють фразеологізм як мовну одиницю від індивідуально-авторських та інших мовленнєвих виражень.

Зокрема слід зазначити, що регулярність чи стійкість вживання не можна назвати головною та домінантною ознакою ФО, оскільки вона є ознакою всіх мовних одиниць. Істинішим є те, що хоча ця ознака є невідільною частиною ФО, вона не є причиною її появи. Так як і стійкість структури чи вживання не можуть привести до фразеологізації будь-якого словосполучення. В основному це підтверджується тим, що в будь-якій мові існує велика кількість словосполучень, стійких за структурою і вживанням, але вони не є ФО.

Варто також зазначити, що поняття «стійкість уживання» не має точного і прозорого змісту. Власне, як воно визначається? Коли можна припустити, що такий зворот став стабільним в уживанні, щоб класифікувати її як фразеологізм? У спеціалізованій літературі на ці питання немає чітких відповідей. На думку більшості дослідників, індивідуально – авторський зворот стає фразеологізмом у випадку його вживання іншими авторами. Проте точну кількість вживання не вказано. Невизначеність і неясність цього питання спричиняє суб'єктивне пояснення і призводить до того, що деякі дослідники використавши один раз будь-яке вираження відносять до фразеологізмів.

Посилання на кількість використань (також невизначене) для встановлення стійкості ФО здається неспроможним. У будь-якій мові є звороти, які вживаються в край рідко, проте називаються фразеологізмами, в той час як інші звороти повторюються багато разів, але вони не є частиною фразеології.

Вважається, що, визначаючи стійкість вживання ФО, необхідно насамперед враховувати історичні та хронологічні фактори. Стійкість ФО повинна пройти перевірку часом, тобто одиниця повинна пройти певний історичний шлях розвитку, перш ніж вона зможе закріпитися в мові і справді стати надбанням мовного колективу.

Отож, розглянуті ознаки ФО не можуть претендувати на роль ведучих, ні окремо, ні в цілому, оскільки вони притаманні також й іншим, нефразеологічним утворенням.

1.4. Тракткування структури семантичного змісту фразеологічних одиниць в працях лінгвістів

Лінгвістична наука завжди шукала шлях до виділення фразеологічного складу мови із загальної системи його виразних засобів і до дослідження ФО під різними кутами зору.

Семантика словосполучень є складним явищем. Його оригінальність була визнана багатьма провідними фахівцями. Дослідження лінгвістів дали достатні підстави стверджувати, що фразеологічне значення (далі ФЗ) є найважливішим елементом змістової структури ФО, що характеризує ці одиниці як мовні знаки, принципово відмінні від інших одиниць. Але аж до сьогодні дискусія з цього приводу не зменшилася. Дослідники усвідомлюють, що вирішення багатьох інших проблем фразеології залежить від його вирішення.

Традиційно семантичний потенціал ФО описується порівнянням з лексичним значенням (далі ЛЗ). Напевно, немає жодного фразеолога, який не спробував вирішити проблему співвідношення лексичного і фразеологічного значень.

Суперечність у вирішенні цієї проблеми починається із питання про суть значення ФО.

Деякі фразеологи називають значення ФЕ лексичним, поєднуючи обидва значення і навіть ототожнюючи їх. Для прикладу, А. І. Молотков включає в категоріальні ознаки ФЕ компонентний склад, граматичну категоріальність і лексичне значення [32, с. 29].

Інші вчені виступають проти цього методу визначення значення ФО, і вважають, що «воно не може бути передано в рамках лексичного; воно являє собою розумове зміст, яке закріпилося за стійким словесним комплексом в цілому, не розподіляючи між його компонентом» [33, с. 65]. Інакше кажучи, стверджувати, що

фразеологізми мають лексичне значення – неправильно, і необхідно розрізняти поняття «лексичне значення» та «фразеологічне значення». Така точка зору належить А. М. Мелеровіч, В. М. Мокієнко.

Використовуючи термін «фразеологічне значення», дослідники надають різноманітні іноді суперечливі визначення, оскільки вони мають релевантні властивості різного порядку: цілісність номінації, глобальність, злитість значень складових, нерозкладність на окремі смислові компоненти.

А. П. Чепасова вважає, що найважливішими ознаками ФЗ є здатність бути засобом позначення поняття, обов'язкову складність, тобто ускладненість сенсу, цілісність або єдність номінації, абстрактний характер і його омонімічність синтаксичному значенням [34, с. 5–8].

В. П. Жуков підкреслював особливість контекстуальних зв'язків ФО, яка є вужчою «асоціативної здатності», здатності протиставлятися вільному словосполеченні [35, с. 138–143].

З метою підкреслити винятковість і специфічну роль семантики для фразеологізмів, деякі вчені ґрунтують їх на її формальному втіленні – синтаксичному розчленованості. «Зовнішні, чисто поверхневі, лексико-синтаксичні прояви фразеологічності (стійкість морфологічного і синтаксичної будови, лексична вибірковість, відтворюваність в нормативно-певному лексико-граматичному складі) сигналізують про семантичної специфіки слів-компонентів поєднання» і, мабуть, всього фразеологізму.

Лінгвісти визнають особливий статус ФЗ щодо значення слова. За відсутності ізоморфізму між значенням і формою ФО, іншими словами, у суперечності між його роздільнооформленістю і тяжінням слів-компонентів до семантичної єдності.

1.5. Основні стилістичні функції фразеологізмів

У попередніх пунктах було докладно розглянуто, що являють собою фразеологізми, ФО, а також різні підходи до класифікації фразеологізмів. Перейдемо до розгляду функціональної характеристики ФО.

У ФО є набір певних функцій, які зумовлені їх сутністю. Проаналізувавши ФО було виділено властиві їм функції, що реалізуються в мові та мовленні:

- номінативну;
- комунікативну;
- прагматичну;
- експресивну;
- емотивну;
- естетичну;
- стилістичну (С. А. Гаврин) [36].

На думку О. В. Куніна, частина функцій для фразеологізмів є постійною, або константною, (тобто, вони відносяться до будь-яких ФО і оборотів, незалежно від умов їх вживання), а частина носить варіативний характер (тобто, ці функції властиві лише певній частині ФО) [22, с. 237].

До постійних функцій варто віднести:

1. комунікативну;
2. пізнавальну;
3. номінативну.

Комунікативна функція представляє те, як людина спілкується, за допомогою чого вона це робить, тобто, виконуючи цю функцію, фразеологізми виступають в ролі засобу спілкування або поданням інформації. Однак варто пам'ятати різницю між спілкуванням і поданням інформації: спілкування передбачає участь в діалозі (або розмові) обох сторін, а також взаємний обмін думками, в той час як подання інформації – це передача інформації з одного боку, без зворотного зв'язку з читачем або слухачем.

Пізнавальна функція (в деяких джерелах називається когнітивною) являє собою опосередковане свідомістю соціально-детерміноване відображення об'єктів реального світу, що сприяє їхньому пізнанню.

Соціальна детермінованість (визначеність) проявляється наступним чином: так як індивіди є великою частиною будь-якого суспільства, вони й створюють ФО.

Відповідно, пізнання, тобто, виконання пізнавальної функції, можливо тільки спираючись на попередній досвід, попередні знання.

Номінативна функція – це співвіднесеність фразеологізмів з об'єктами реального світу, включаючи і різноманітні життєві ситуації, а також заміна цих об'єктів в мовній діяльності їх фразеологічними найменуваннями. В більшості випадках дана функція вживається для уникнення повторів.

На думку О. В. Куніна, до варіативних же функцій відносяться:

1. волюнтативна;
2. дейктична;
3. результативна.

Волюнтативна (від лат. *Voluntas* – воля) – функція, пов'язана з волевиявленням мовця.

Дейктична функція проявляється шляхом вказівки на просторову або тимчасову локацію дії, явища, події щодо точки відліку, релевантності інформації щодо тієї чи іншої мовної ситуації.

Результативна функція, що визначає причину, яка викликала дію або стан, виражається ФО або є результатом дії.

Найважливішою функцією будь-якої мовної одиниці (у тому числі фразеологічної) є прагматична функція, тобто цілеспрямований вплив мовних знаків на реципієнта. Прагматична спрямованість притаманна будь-якому тексту, і вона посилюється фразеологізмами зі значним прагматичним потенціалом.

Таким чином, ФО підсилюють прагматичну спрямованість тексту або його частини – контексту.

Більшість лінгвістів вважають, що типами прагматичних функцій є стилістична та оцінювальна функції. Стилiстична функція реалізує в мові конотативні особливості фразеологізму. У мові існує тільки одне стилістичне забарвлення. Стилiстичні словникові посилання та коментарі створюють його уяву.

Останні названі відносяться до числа узуальних, тобто, функціями додаткового сенсу.

Отже, проаналізувавши все, що було перерахованого вище, можна зробити висновок про те, що до основних функцій ФО слід відносити:

1. комунікативну;
2. пізнавальну;
3. прагматичну;
4. номінативну;
5. волюнтативну;
6. дейктичну;
7. результативну.

Висновки до Розділу 1

Фразеологія як наука з'явилася порівняно нещодавно. Проте, на сьогодні цей термін доволі часто уживається у різних мовах. Фразеологія – це розділ мовознавства; сукупність фразеологізмів у мові; своєрідні засоби вираження думки; сукупність пишномовних виразів, позбавлених внутрішнього змісту.

Грунтовні наукові дослідження та розвідки у галузі фразеології розпочались лише наприкінці XIX – на початку XX століття, і основоположником теорії фразеології традиційно вважають швейцарського лінгвіста Ш. Баллі, основні ідеї якого в подальшому вплинули на дослідження багатьох видатних лінгвістів, як вітчизняних, так і зарубіжних.

Кожен із них виділяв певні характерні риси фразеологізмів, даючи власне визначення поняттю «фразеологічна одиниця», однак, більшість із них виділяли такі особливості фразеологізмів, як стійкість, варіативність, метафоричність та невмотивованість, експресивно-емоційне забарвлення та цілісність значення, що означає, що значення цілого виразу неможливо вивести зі значень його складових компонентів.

На сьогоднішній день лінгвокультурологічний підхід в мовознавстві знайшов значну популярність у зв'язку з тим, що в його основі лежить антропологічний принцип, за яким в основі вивчення знаходиться людина, його діяльність в різних сферах, в тому числі мовна. Фразеологія сьогодні є одним з об'єктів

лінгвокультурології, який допомагає краще зрозуміти менталітет народу різних мов, зміст, вкладений в різні вирази і ідіоми, оскільки сьогодні всю велику значимість знаходять міжнародні контакти і відносини між різними країнами.

На сьогоднішній день, нажаль, єдиної та загальноприйнятої класифікації фразеологізмів не існує. Найбільш вдалою вважається класифікація В. В. Виногорова, який виділив три типи ФО: фразеологічні зрощення, фразеологічні з'єднання і фразеологічні сполучення.

Серед функцій, що реалізуються ФО в мові, можна виділити постійні і варіативні. До постійних О.В. Кунін відносив комунікативну, номінативну, пізнавальну, а до варіативним – волюнтативну, дейктичну і результативну.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ФРАНЦУЗЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ

2.1. Теоретичні дослідження зоонімів у концептуальній мовній картині світу

Протягом життя людина набуває великої кількості знань, які потребують систематизації, яка прискорює процес їх вибору у разі потреби. Ця систематизація виконується як на рівні свідомості, наприклад, і на рівні мови і вважається результатом інтерпретуючої роботи людини. Н. М. Болдирев вважає, що поняття інтерпретації може трактуватися в широкому і вузькому значенні. Він повідомляє, що «в широкому значенні цього тексту інтерпретація може розумітися як буквально кожна розумова операція, спрямована на отримання нового знання корпоративного значення, і в цьому відношенні вона ширша мовної когнітивної діяльності» [37, с. 253]. У вузькому значенні інтерпретація сприймається як «мовна пізнавальна активність переважно окремого індивіда, що розкриває у своїх результатах його особисте усвідомлення об'єкта інтерпретації чи його окремих показників» .

У сучасній когнітивній лінгвістиці прийнято розрізняти три системи знань немовного (когнітивного) та мовного характеру: картину світу, мовну картину світу та концептуальну систему. Р.І. Павільоніс визначає концептуальну систему як «систему концептів, що являють собою в змістовному сенсі інформацію (справжню або хибну), яку має індивід – носій такої системи – про дійсний або можливий стан речей у світі (те, що він думає, знає, передбачає, уявляє і т. д. про об'єкти світу у можливому широкому розумінні терміна «об'єкт» [38. с. 240]. Він пише про те, що «концептуальна система відображає переваги, що віддаються певному концепту або певній концептуальній структурі як думка носія мови – до якого б аспекту сприйняття чи пізнання світу воно не належало. Більшість таких виділених взаємопов'язаних і пов'язаних ставленням інтерпретації з усією концептуальною

системою структур і утворює «систему думок», або «концептуальну картину світу» носія мови.

В.Н.Телія пише, що фразеологічний склад мови – це «дзеркало, в якому лінгвокультурна спільність ідентифікує свою національну самосвідомість», саме фразеологізми хіба що нав'язують носіям мови особливе бачення світу, ситуації [39, с. 14]. Він підкреслює, що «історія фразеологічного складу мови – це не лише історія її формування, а й історія світобачення та світорозуміння народу, оскільки відбір образів та їх язикування – це результат культурної інтерпретації самих фрагментів дійсності з метою висловити ставлення до них – ціннісне чи емоційно значуще».

Однією з найяскравіших прикрас нашої мови є фразеологізми» [40, с. 4].

У багатозначного слова одне із значень є основним, прямим, тобто тільки таким, що називає предмет, дію або ознаку; інші значення – переносні, пов'язані з прямим значенням за змістом. Одне слово може мати кілька переносних значень.

У сучасній науці виділяють два основні типи переносу за найменуванням:

1) за подібністю (метафора);

2) за суміжністю, т. е. з реального зв'язку об'єктів (метонімія).

3) тип переносних за походженням значень характеризується тим, що їх образність більше не відчувається (у лінгвістиці їх називають «стерлими»): *ніжка стільця, капелюшок гриба, гусениці трактора, сонце зайшло, годинник іде тощо*. Ці значення є основними найменуваннями певного предмета, ознаки або дії : переносні за походженням, вони є прямими з погляду використання в сучасній мові і не мають у словнику посліду «переносне».

Для визначення, у якому значенні вжито слово, можна лише з контексту.

Образність, що виразно відчувається носіями мови, мають загальноживані переносні значення, наприклад: *золоті руки, крапля жалості тощо*. Це мовні метафори з «живою» образністю. Даний тип образності найчастіше зустрічається в основі утворення фразеологізмів, зокрема прислів'їв і приказок про тварин. Він робить їхню мову максимально виразною, а зміст глибоким.

Прислів'я та приказки є особливим типом фразеологічних виразів. Головним відмітним ознакою прислів'я проти приказкою і те, що вона характеризується закінченістю висловлювання. При цьому і в прислів'ях, і в приказках міститься найбагатший лінгвокраїнознавчий матеріал, пов'язаний з особливостями історії та культури того чи іншого народу. Цей матеріал різний у різних мовних системах, як і самі народи, але водночас фразеологізми навіть неспоріднених мов нерідко багато в чому схожі, оскільки єдині загальнолюдські цінності, висловлювані ними.

Прислів'я та приказки про тварин становлять досить великий пласт у фразеологічному фонді різних народів і відрізняються великою тематичною різноманітністю. Всі їх елементи підпорядковуються їхньому головному завданню – розкрити думку повніше, точніше і яскравіше; у цьому сенсі прислів'я та приказки про тварин можуть бути прикладом архікратності та відсутності аморфності.

У сучасній науці існує безліч підходів до класифікації прислів'їв та приказок; один із них – тематичний, відповідно до якого дослідники виділяють окрему групу «Людина та її ставлення до навколишнього тваринного світу». Особливістю фразеологізмів, що містять зооніми, є те, що їх символічне значення побудовано на основі переносного значення структурних компонентів і, насамперед, метафори та метонімії з «живою» образністю, що надає прислів'ям та приказкам максимальну барвистість у плані вираження та ємність у плані змісту.

Слова, що позначають тварин, відносяться до найдавнішого пласта лексики у всіх мовах світу. «Зооніми є складними мовними одиницями, яким притаманний значний інформаційний потенціал. У зоонімах, яскравіше, ніж у будь-якій іншій області мови, відображаються особливості життя людини, коли образи тварин у різних мовах наділяються, на перший погляд, абсолютно не мотивованими властивостями і іноді навіть суперечать логіці речей. Ці образи та фантазії сягають глибин людської свідомості, її вірувань та міфології» [41, с. 56].

Роль тварин у житті завжди була винятково велика. Особливо на ранній стадії розвитку людства, коли люди та звірі співіснували у природному сусідстві. У суспільстві жили ідеї про походження людей від тварини. Ґрунтуючись на спостереженнях за звичками тварин, і помічаючи їх сильні та слабкі сторони,

людина виділяє основні з них і на цьому будує свою характеристику. Так як у різних культурах значення зоонімів, то саме зоонім може відображати відмінності в національних культурних уявленнях, психологічних, ментальних та соціальних особливостей та різноманітних звичаїв, властивих певній мовній спільноті та культурі в цілому [42, с. 13]. Зооніми дуже часто входять до складу прислів'їв. Всі вони отримали свої характеристики, які закріпилися за ними як у українських народних казках, і у народної мудрості й у фразеологічних оборотах [43, с. 110]. Зооніми є частиною мовної системи, а також частиною мовної картини світу.

«Мова є власність нероздільна цілого народу. ...Народ виражає себе всього повніше і вірніше у своїй мові» [44, с. 19]. Саме в мові відбиваються уявлення, що історично склалися в повсякденній свідомості народу, про світ, про організацію життя, про систему цінностей. Глибинне вивчення мови – її лексики, структури, мовної поведінки носіїв мови дозволяє описати самотність мислення та психіку етносу, своєрідність її національної культури. Кожен представник етносу як носій є і носієм культури. Тому «мовні знаки набувають здатності виконувати функцію знаків культури і цим служать засобом представлення основних установок культури» [45, с. 63]. Яскравим репрезентантом мовної картини світу, національно-культурного досвіду того чи іншого етносу є фразеологія національної мови. Саме у фразеологізмах відбито народну мудрість, виражаються ціннісні орієнтири етносу.

Загальноприйнятим є те що, що фразеологічний склад мови є «найбільш самотне її явище» [46, с. 116] у плані системно-регулярної аномальності, а й у плані висловлювання фразеологізмами національної самотності народу – носія мови. За словами Пак Сон Гу, у зв'язку з цим «особливу важливість становлять дослідження зоонімів, що входять до складу ФО двох різноструктурних мов з метою опису системи асоціацій, конотацій, пов'язаних у носіїв двох зіставних мов з уявленнями про ту чи іншу тварину в проекції на людину».[46, с. 72].

Про різну реалізацію інтерпретуючої функції мови у картині світу свідчить також наявність мотивованих лакун у фразеології. Подібні лакуни є культурно обумовленими і залежать безпосередньо від екстралінгвістичних факторів. Так, відсутність у фразеологічному фонді інших мов фразеологізмів, що містять

культурні реалії, традиції, релігійні погляди, знання про історичні факти, події, особливості побуту конкретного народу, вважається вмотивованим. Наприклад, *укр. грачі прилетіли, на кривій козі не під'їдеш; фр. faire comme le chien de Cadet Rousselle, les oies du frère Philippe* та ін.

На думку В. М. Телія, «фразеологізми здатні виступати в ролі експонентів культурних знаків, не тільки синхронно включаючись у діючу систему культурно-національного світорозуміння, а й транслюючи її фрагменти з покоління в покоління, беручи участь тим самим у формуванні світорозуміння як окремої мовної особистості, так і мовного колективу. »[43, с. 310].

Проте О. Г. Назарян дотримується думки про те, що спотворення компонентного складу ФЕ, ймовірно, не є випадковими і пов'язані з етнопсихологічним фактором, а саме з прагненням зробити мову яскравішою, надавши їй жартівливих і гротескних форм [47, с. 171].

2.2. Анімалістичні компоненти в складі фразеологізму

Фразеологічний фонд кожної мови – це її національне багатство. Своєю експресивністю, образністю та емоційністю мова великою мірою зобов'язана фразеології. Фразеологія, яка вміщує в собі назви фауни, становить у фразеологічному складі будь-якої мови чималий шар. Це пояснюється тим, що слова, які позначають фауну, належать до найдавніших шарів лексики. Відомо, що чим більший вік слова в мові, тим ширша його семантична структура.

Дослідження функційно-семантичних особливостей фразеологізмів, об'єднаних у групи на основі наявності в їхньому складі компонентів, що генетично належать до певного тематичного ряду лексем, неодноразово ставали об'єктом аналізу багатьох дослідників. Так, наявність у складі ФО компонентів, що є назвами частин людського тіла, стала підставою для об'єднання у тематичну групу так званої *соматичної фразеології*. Фразеологізми з компонентом, що є власною назвою, утворюють окрему групу *ономастичної фразеології*. Виділяють також *нумеративну фразеологію* на основі наявності в ній компонентів-числівників і *біблійну*,

«будівельним матеріалом» для якої стали окремі вислови і тексти, тематично пов'язані зі Святим Письмом, та деякі ін. Фразеологізми, до складу яких входять лексеми рослинної тематики або тваринної розглядаються відповідно як *флористична та анімалістична фразеологія*. Саме ФО з анімалістичним компонентом присвячено запропоноване дослідження [48, с. 87].

Існує декілька підходів щодо опису, термінології, семантичної структури слів, що називають тварин. Для прямого значення назв тварин слугують такі терміни, як «зооніми», «зоосемізи». Найбільш зручним для виявлення етнокультурної специфіки анімалістичної лексики є термін «зоонім» – лексико-семантичний варіант слова, що виступає в якості будь-якої або родової назви тварини і як метафорична назва при аналізі лексики з точки зору емоційно-оціночної характеристики людини.

Прагнучи охарактеризувати свою поведінку, почуття, стан чи зовнішність, людина часто вдавався до порівняння з тим, що було йому найближче і схоже на нього самого, а саме – до тваринного світу.

Внутрішні компоненти фразеологізмів відображають собою зазвичай кардинально різні сторони життя суспільства : розсудливу або не дуже розумну поведінку, успіхи чи невдачі, і теж саме можна сказати й про відносини один між одним: їх життєві почуття та емоції.

Фразеологізми з найменуванням тварин, як і вся оцінна лексика, сприяють вираженню почуттів, реакцій, емоційного аспекту життя людини в цілому, формують та позначають ціннісну картину світу, зокрема оцінку предметів з етичних і естетичних норм цього мовного колективу.

У "широкому" розумінні до зоонімів відносять також назви частин тіла тварини (лапа, хвіст); похідні від назв тварин (курятини, окотитися); предмети, пов'язані з тваринами (пасовище, хлів) [49, с. 153]. Близьким за змістом до даної дефініції є термін фаунонім. Фауноніми – мовні одиниці, позначають об'єкти і явища тваринного світу і пов'язані з ними процеси і явища: назви самих тварин, якості і характеристики, особливості поведінки тварин [50, с. 322].

При "вузькому" розумінні розглянутого терміна до зоонімів відносять " систему утворень реально існуючих тварин, сформувалася у різних етносів і реалізується в традиційному мисленні носіїв мови.

Лексико-семантична група зоонімів представлена одиницями з різним ступенем фразеологічної активності, що пояснюється більшою або меншою мірою взаємодії людини з тими чи іншими тваринами, в зв'язку з чим вона може бути розділена на кілька підгруп з урахуванням матеріалу дослідження:

1. Назви тварин, що зустрічаються на території, України, Великобританії і / або Америки, Франції та / або Канади:

а) домашні тварини: укр. індик, каченя, курча, осел, бик, корова, теля, кіт, кошеня, собака, щеня, баран, коза, кінь, свиня, кролик, вівця, ягня; фр. *une dinde / un dindon, un poussin, un âne, un mulet un boeuf, une vache, un veau, un chat, un chaton, un chien, un mouton, une chèvre, un cheval, un cochon, un lapin, un brebis, un agneau;*

б) дикі тварини: укр. хом'як, ховрах, вугор, равлик, рак, гадюка, удав, жаба, гадюка, блоха, черв'як, гусениця, мураха, муха, комар, тарган, павук, клоп, жук, сарана, моль, метелик, бджола, оса, журавель, лелека, ластівка, лебідь, соловей, зозуля, гусак, качка, ворона, сорока, голуб, горобець, жаба, змія, бобер, єнот, рись, борсук, ведмідь, лисиця, заєць, білка, олень, миша, щур, тигр, вовк; фр. *une muette, un hamster, un phoque, une méduse, une anguille, un escargot, une écrevisse, une couleuvre, une grenouille, un crapaud, une vipère, une puce, un ver, une chenille, une fourmi, mouche, un cafard, une araignée, une punaise, une sauterelle, une mite, papillon, un bourdon, une abeille, une guêpe, une caille, une grue, une cigogne, une hirondelle, un cygne, un hibou / une chouette, un alouette, un rossignol, un coucou, un oie, un canard, un corbeau, une pie, une colombe / un pigeon, un moineau, une grenouille, un serpent, un dauphin, un lynx, un ours, un renard, un lièvre, un écureuil, un cerf, une souris, un rat, un tigre, un loup.*

2. Назви тварин, які є екзотичними для жителів Західної і Східної Європи, зокрема, України, Великобританії і Франції: укр. акула, папуга, павич, верблюд, слон, кит, лев, мавпа, жираф, зебра; фр. *un requin, une panthère, un perroquet, un paon, un manchot, un kangourou, un chameau, un éléphant, une baleine, un lion, un singe, une*

girafe, un zèbre. Сформоване у людини уявлення про цих тварин нерідко буває запозиченим, заснованим на уявленнях інших народів або на поверхневих асоціаціях.

3. Узагальнюючі зооніми (що є одночасно назвами категорій): укр. тварина / звір, риба, птиця, комаха; фр. un animal / une bête, un poisson, un oiseau, un insecte.

4. Назви ірреальний (міфічних) тварин: укр. дракон, фр. un dragon.

Протягом всього існування людство було оточене тваринним світом і виживало завдяки йому. В процесі еволюції зв'язок людини з тваринами зміцнювався, переходячи на нові більш високі рівні розвитку. Тварини почали сприйматися не тільки як небезпечні вороги або джерело живлення, але стали одомашнювати, перетворюючись в вихованців і друзів людини. Змінюються покоління людей формували уявлення про той чи інший тваринному на основі диференційних ознак їх зовнішності, характеру, поведінки і проектували ці ознаки на самих себе і на своє оточення. Результати такої проекції фіксувалися за допомогою фразеологізмів з компонентом-зоонімом в формі фразеологічних значень.

Людині легше сприймати і інтерпретувати малознайомі фрагменти світу за допомогою добре вивчених характеристик тварин. Саме тому в українській та французькій фразеології найбільш активно функціонують найменування домашніх тварин: кішки, собаки, корови, коні, свині та ін., Що пов'язано з найбільш тривалим і тісним контактом людей з ними і, отже, з хорошою обізнаністю про особливості їх зовнішності, характеру, звичок, поведінки.

Отже, включення зоонімів до складу фразеологізмів дозволяє людині висловлювати ставлення до різних фрагментів світу крізь призму сприйняття тих чи інших тварин. Одні і ті ж тварини можуть грати неоднакову роль в житті етносів, викликаючи у людей різні емоції і оціночні відносини.

2.3. Символьна специфіка фразеологізмів французької та української мов

Символьна насиченість компонентів є одною з найхарактерніших структур фразеологізмів. Вона може відображатися навіть по найдавніших часах у міфології та фольклорі. Назви тварин зображувались як символ священних істот, мудрих створінь та поєднувалися з виправданням марновірства, забобонів та вірувань. У багатьох слов'янських мовах, таких як польська, чеська, українська слово слон уособлювало незграбність та непокорність, коли в той самий час у індусів слон асоціювався з граціозність рухів.

Фауна, як екстралінгвістична база лексикологічного аналізу, знаходить своє специфічне відображення в мові, формуючи її лексичну підсистему, всередині якої виникають свої закономірності, що вимагають спеціального опису в різних соціальних конотаціях слів й сталих виразів у різних мовних культурах. Національна культурна специфіка залежить від того, які уявлення носій мови має про тварину в проекції на людину, які фрагменти її досвіду були лексично зафіксовані, а також у якій мірі представлені ці фрагменти у тій чи іншій мові у вигляді цілісних пріоритетів, образів, символів.

Відображення природи, а саме світу фауни, у фразеологічних образах пов'язане з традицією давніх часів, коли людина вважала себе частиною природи, а саму природу персоніфікувала, наділяла представників рослинного і тваринного світу рисами, притаманними людині. Відмінності в асоціативно-образному сприйнятті властивостей різних тварин українцями, французами можна пояснити тим, що в символічних образах матеріальна семантика відіграє другорядну роль, основного ж значення набуває семантика образна, хоча перша з них визначає основне значення слова і стоїть на першому плані, а друга виникає у психіці носія мови на підставі його культурного досвіду. Таким чином, протягом років у свідомості різних народів та культур сформувались свої стереотипи і уявлення про представників фауни [51, с. 20].

Образ-символ тварини сформувався під впливом різноманітних забобонів та повір'їв. Через це могло панувати не одна думка щодо певних тварини, а декілька. Дуже особливий інтерес викликають фразеологізми з анімалістичним компонентом,

які мають подвійну природу, а тобто вони характеризують людину як позитивну так і негативно.

Проаналізувавши метафоричні образи-символи звірів у французькій мові було виявлено 3 основні групи з назвами тварин.

До першої групи входять такі зооніми які мають однакові метафоричні вживання у різних країнах, а саме такі як:

- лисиця, *renard* – хитра людина;
- жираф, *girafe* – даремна людина;
- кролик, *lapin* – боягузлива людина;
- вовк, *loup* – жадібна людина;
- свиня, *cochon* – неохайна людина;
- лебідь, *poisson* – сумна людина;
- равлик, *escargot* – повільна людина;
- жаба, *crapaud* – потворна людина;
- собака, *chien* – віддана людина;
- півень, *coq* – зарозуміла людина.

Друга група включає в себе назви тварин, які відрізняються один від одного деякими метафоричними сенсами в різних умовах, наприклад:

- курка, *poule* – симулянт;
- ворона, *corbeau* – песимістична людина;
- верблюд, *chameau* – озлоблена людина;
- орел, *aigle* – сильна духом людина.

До третьої групи належить ті зооніми у яких немає жодних іншомовних метафоричних аналогів, а саме:

- *canard* – змерзла людина;
- *baleine* – працююча людина;
- *colombe* – м'яка людина;
- *oie* – ошуканець;
- *rat* – начитана людина;
- *sigogne* – турботлива людина;

- *dindon* – дурна людина;
- *chateau* – твереза людина.

Описані вище зооніми використовуються як для узагальнення чоловіків так і жінок, але деякі анімалістичні компоненти можуть показувати значення, яке є диференційоване за статевою ознакою:

- *bouc* – неприємний чоловік;
- *touché* – образлива жінка;
- *lion* – хоробрий чоловік;
- *chat* – хитрий чоловік;
- *coq* – самозакоханий чоловік;
- *poule* – безглузда жінка;
- *dindon* – недалекий чоловік.

Виходячи з вищевикладеного, ФО з компонентом-зоонімом, значення яких співвідносяться з людиною, можна розподілити за трьома категоріями:

1) *зовнішні якості людини*, тобто ознаки і властивості, які можуть бути сприйняті за допомогою органів почуттів (найчастіше зору) і мають на увазі по перевазі естетичну, емотивну і фізіологічну характеристику антропоморфного об'єкта; згідно філософської таксономії(наука про об'єднання живих істот у групи на основі аналізу притаманних їм ознак) – це рівень «тіла»;

2) *внутрішні якості людини*, тобто властивості його особистості, які оцінюються ментально – з інтелектуальної, психологічної, моральної, світоглядної точки зору; згідно філософської таксономії – це рівні «душі» і «духу»;

3) *поведінка людини*, тобто здійснені (або не здійснені) людиною вчинки, які можуть бути як свідомими, навмисними, так і неусвідомленими, ненавмисними; згідно філософської таксономії – це інтегрована характеристика, що включає всі рівні поняття «людина».

Найбільшою групою фразеологізмів з анімалістичним компонентом в французькій мові являють собою внутрішні якості людини. Наведемо приклади зоонімів, які зустрічаються в складі фразеологізмів, що характеризують дану категорію:

- animal («тварина»): *bel animal* «чарівний красень»;
- bique («коза»): *vieille bique* «стара карга»;
- chien («собака»): *ressembler à un chien coiffé* «бути схожим на чучело горохове»;
- guêpe («оса»): *avoir une taille de guêpe* «мати осину талію»;
- écrevisse, homard («рак»): *rouge comme une écrevisse / un homard* «червоний як рак».

Також великим прошарком фразеологізмів з компонентом-зоонімом становлять ФО, які позначають риси характеру людини.

Нижче представлені деякі зооніми та певні асоціації з рисами характеру людини, які традиційно закріплені за ними :

- *le lièvre* – зяець – полохлива людина (*âme de lièvre*);
- *le renard* – лисиця – хитрість, підлесливість, улесливість (*coudre la peau du renard à celle du lion*);
- *le loup* – вовк – символ жадоби, ненажерливості (*faim de loup*);
- *le lion* – лев – бажання змагатися, гордість, лідерство, сміливість (*brave comme un lion*);
- *l'âne* – осел – впертий, нерозумний, дурний (*têtu comme un âne*);
- *le cheval* – кінь – працьовитість, сила (*travailler comme un cheval*).

Потенційно для зооморфного найменування людини можна використовувати будь-яку назву тварини, але практично коло тварин звужується до більш-менш доступних істот, переважно тих, з якими людина (що стосується середовища існування) досить добре знайома. У свою чергу, тварин або птахів можна поділити на домашніх, диких та екзотичних або віднести зоосемізи до загальних груп на основі їх приналежності до класу («птахи», «комахи», «савці»).

Тож, в усіх мовах, французька та українська не є виключенням, можна зустріти фразеологізми й вільні словосполучення, що мають в своєму змісті назви представників тваринного світу – зооніми. Зооніми надають багатий матеріал для аналізу з точки зору конотативних значень, так як практично кожне несе крім

номінативного значення, емоційно-оцінну інформацію, яка лягає в основу метафоричного переносу.

Дуже велика кількість фразеологізмів виникла із словосполучень на позначення вчинків людини в різних ситуаціях, родинних стосунків, реалій побуту. Також, значне місце посідають фразеологізми, що виникли на основі спостережень за явищами природи, рослинним світом. Та все ж більшість виникла із співставлення самого себе з тваринним світом.

Зооніми вирізняються високим ступенем поширеності та активно використовуються в різних мовах для підсилення образної характеристики людини, ситуації, досить повно й концептуально представляють різні сфери матеріального й духовного життя народу. Зооніми репрезентують життєвий досвід людини, її поведінку, притаманні їй якості та допомагають у створенні загального образу, слугують для позначення таких рис характеру, як: сміливість, працьовитість, сила, слабкість, лицемірство тощо. Зооніми належать до найпродуктивніших лексем, семантичні структури яких містять найбільшу кількість метафоричних значень, що вживаються для позначення людей.

2.4. Структурно-семантична група «зооніми» в фразеологічному фонді французької мови

Комплексний аналіз фразеологізмів будь-якої мови передбачає, перш за все, виявлення конкретних зовнішніх і внутрішніх особливостей, які необхідно враховувати при вивченні та вирішенні завдань фразеології. Тому логічно почати з розгляду фразеологізмів з зоонімічним компонентом з урахуванням їх структурних особливостей.

Явною структурною ознакою фразеологізмів з анімалістиною складовою є їх «сверхсловність» (термін В. Г. Гака) [52, с. 43]. Всі розглянуті фразеологізми – це більше ніж одне слово, оскільки складаються як мінімум з двох елементів.

«Сверхсловність» фразеологізмів в єдності з їх роздільної формулюванням допомагає провести грань між фразеологізмами, з одного боку, і складними

словами, з іншого, але не дозволяє однаково легко відрізнити фразеологізми від інших типів стійких словосполучень – еквівалентів слів.

Структурно-граматична організація фразеологізмів з анімалістичним компонентом має різні форми: від словосполучень до речень.

ФО, побудовані за синтаксичними моделям вільних словосполучень, або непередикативних фразеологізмів, переважають за кількісними показниками в категорії досліджуваних фразеологізмів. Ці моделі різноманітні і нерегулярні, що зайвий раз підтверджують не зображувальність фразеологічного складу в цілому.

Проте можна виділити типові і найбільш поширені моделі фразеологізмів з тваринним компонентом, але їх небагато:

1) «іменник + прикметник»:

- *un chat ecorche* – «миршавий»;
- *un mauvais chien* – «злюка, єхидна людина»;
- *un arve humaine* – «жалюгідна подоба людини»;
- *un vrai mulet* – «вперта людина»;
- *une petite souris* – «тихий чоловік, мишка».

2) «іменник + прийменник + іменник»:

- *queue de vache* – «руда коса»,
- *coq deparoisie* – «перший хлопець на селі»,
- *oiseau sur la branche* – «безтурботна людина»,
- *pattes de lapin* – «короткі бакенбарди»,
- *brides à veaux* – «дурні вигадки»,
- *marche aux ruses* – «барахолка, штовханина».

3) «дієслово + іменник»:

- *être le boeuf* – «працювати за інших, працювати задарма»;
- *être chien* – «бути злим як собака»;
- *aire le hérisson* – «наїжсачитися, ставати розлюченим»;
- *étrangler un perroquet* – «пропустити стаканчик»;
- *baiser le babouin* – «принижуватися»;
- *plumer la poule* – «мародерствувати».

4) «дієслово + прийменник + іменник»:

- *bâiller aux corneilles* – «ловити гав»;
- *servir de cobaye* – «служити піддослідним кроликом»;
- *nourrir des couleuvres* – «піддавати образам»;
- *avoir à la caille* – «ненавидіти».

5) «дієслово + іменник + прийменник + іменник»:

- *avoir une araignée au plafond* – «бути чудаковатим, не в своєму розумі»,
- *prendre le lièvre au collet* – «взяти бика за роги»,
- *avoir des yeux de lynx* – «а) добре бачити на відстані, б) розбиратися у всьому»,
- *pousser des cris de raon* – «а) видавати пронизливі крики, б) протестувати кричачи»,
- *faire un repas de brebis* – «їсти всухом'ятку»,
- *avoir du chien dans le ventre* – «бути не боязкого десятка».

Також можна виділити деякі семантичні особливості за якими ми можемо класифікувати ФО з компонентом-зоонімом.

Під семантикою ми розуміємо сенс мовних виразів в конкретних умовах їх вживання. Фразеологізми є узагальненням життєвого і соціальноісторичного досвіду народу. Через це з цим семантика ФО будь-якої мови має національно-культурні характеристики. Семантичну дифузність зооморфізмів можна пояснити тим, що їх мотиватором в мові є вся емпірична, тобто заснована на уявленнях, частина прямого значення, а також пов'язані з вихідною зооназвою культурно-історичні асоціації.

У семантичній структурі зооніма, як і будь-який інший лексемі, можна виділити ядро лексичного значення, представлене граматичним і предметнопонятійним макрокомпонентами. Саме такими семантичними ядрами є компонент зоонім в є компонент-зоонім. Це так звана ядерна сема.

Компонент-зоонім може позначати різні назви тварин. Тому, ми можемо виділити наступні ФО з зоонімічним компонентом:

- на позначення свійських тварин;

- на позначення диких тварин;
- домашніх тварин;
- екзотичних тварин;
- птахів.

ФО з компонентом зоонімом властивий різний ступінь активності. На підставі цього ми можемо об'єднати їх в наступні групи:

- зооніми, для яких характерний дуже низький ступінь фразеологічної активності;
- зооніми яскраво вираженим низьким ступенем фразеологічної активності;
- зооніми з середнім ступенем фразеологічної активності;
- зооніми з високим ступенем фразеологічної активності;
- зооніми з дуже високим ступенем фразеологічної активності [53, с. 237]

Зазвичай до зоонімів з високим ступенем активності ми можемо віднести ті, які найчастіше є назвами свійських тварин, а тому є часто вживаними. На другому по місці по вживаності є зооніми на позначення диких та домашніх тварин, та на третьому – екзотичних тварин. Найменшу кількість зоонімів становлять птахи.

У французькій мові кількість дещо відрізняється, так для прикладу, розглянувши 202 ФО із аніمالістичним компонентом, відібраних методом суцільної вибірки з французького словника *Dictionnaire des expressions et locutions* [74], виявлено, що 177 фразеологізми складають компонент із назвами тварин та 38 ФО – пташок.

Відібрані французькі фразеологізми із компонентом-зоонімом позначає 24 складові із назвами тварин та 14 із назвами пташок, де серед тварин найчастіше вживаються:

- *chien* (собака) – 32 ФО;
- *chat* (кіт) – 21 ФО;
- *âne/bourrique* (осел/ослиця) – 16 ФО;
- *cheval* (кінь) – 15 ФО;
- *loup* (вовк) – 13 ФО;

- *cochon* (свиня) – 12 ФО;
- *vache* (корова) – 11 ФО;
- *lapin* (кріль) – 7 ФО.

Серед пташок найуживанішими є:

- *coq* (півень) – 8 ФО;
- *poule* (курка) – 7 ФО;
- *canard* (качка) – 5 ФО.

Найбільш вживані анімалістичні компоненти у фразеологізмах є *chien* (собака), *chat* (кіт), *cheval* (кінь) та *âne/bourrique* (осел/ослиця).

Вирази, у яких можна було простежено ці анімалістичні компоненти складають 68% від загальної кількості проаналізованих зооморфічних фразеологізмів французької мови, наприклад:

- ***coup de chien*** – непередбачувані труднощі, підступ;
- ***être chien avec qn*** – бути жадібним;
- ***faire le chien couchant*** – лестити;
- ***faire une toilette de chat*** – дуже швидко, як-небудь вмитися;
- ***être/vivre comme chien et chat*** – жити як кіт з собакою;
- ***la mort du petit cheval*** – кінець усім сподіванням.

Висновки до Розділу 2

Фразеологізми в цілому вважаються найціннішим багатством народу. Люди використовують прислів'я, прислів'я, крилаті вислови та жартівливі діалекти, щоб передати повсякденне життя та вкладати частину свого духу та культури. Ці вирази збагачені емоційним ставленням людини до певного явища чи предмета, що має ознаки метафоричного змісту. Із покоління в покоління лаконічно виражені вислови закріплювалися і передавалися нащадкам.

У зв'язку з необхідністю експресивних прийомів спілкування утворилися ФО, що характеризують антропоморфні параметри особистості, виражають власні почуття, емоційну оцінку та емоційний вплив, точні характеристики гуманізації.

Виконуючи різноманітні функції, включаючи оцінку, прагматику, емоційне вираження тощо. ФО можуть не тільки збагатити й прикрасити мовлення людини, а й також сформувати й закріпити культурну свідомість нації.

Надзвичайно важливим є вживання фразеології у мові, що передається влучними та лаконічними фразами метафоричного та метонімічного значення. Великий пласт значень ФО з компонентом-зоонімом є у співвідношенні тварини з характером людини, зовнішніми та внутрішніми якостями людини. Такі фразеологізми показують життєвий досвід людини, поведінку та притаманні їй особливості характеру.

Найбільш значущі національні особливості французьких та українських ФО проявляються в семантичних характеристиках фразеологізмів і в їх семантичному значенні. Порівняно з іншими мовами ця своєрідність більшою чи меншою мірою виражає поширеність тих чи інших способів і засобів утворення мовних одиниць.

Найбільш на найчастіше вживані фразеологізми із анімалістичним компонентом становлять ФО з назвами свійських тварин, в той час як друге місце займають зооніми на позначення домашніх та диких тварин. Говорячи про зооніми, що позначають екзотичних тварин та птахів, то вони є займають третє і четверте місце, і є найменш вживаними.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМПОНЕТІВ-ЗООНІМІВ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

3.1. Типологія фразеологічних одиниць з компонентом зоонімом у французькій та українських мовах

Доцільним було б розпочати структурно-типологічний опис з розгляду з групи ФЕ, що включають домашніх та свійських тварин як найближчих до людей з давніх-давен. Тисячу років тому античний народ зробив перші кроки на шляху одомашнення тварин з метою, щоб зробити своє життя зручнішим і стабільнішим. Людина отримувала від одомашнених тварин не тільки матеріальні продукти (м'ясо, молоко, яйця), а й естетичне задоволення. Науковці вважають, що прабатьками домашніх та свійських тварин були дикі тварини, а були помічені перші одомашнені особини ще до кам'яного віку. Про те, коли людина одомашнила тварин, буквально немає відомостей, так само як і дуже мало відомостей і про їх походження.

У даному розділі розглянуті 3 семантичні групи, елементи який поділяються на такі підгрупи:

- свійські тварини (кінь, півень, свиня);
- домашні вихованці (кішка та собака);
- дикі тварини та хижаків (заєць, вовк, лев).

Перша підгрупа тварин приносять людям багато користі, забезпечуючи їжею та сировиною для одягу та взуття (шкіру, шерсть, пір'я, шовк), деякі можуть використовуватись як робоча сила для перевезення людей та вантажів.

Друга підгрупа «домашні вихованці» (що включає найбільш відоміші і древні компоненти-зооніми «кішка» і «собака») об'єднує тварин, яких зараз заводять для отримання естетичної насолоди. Тим не менш, вони мають своє практичне значення: собаки можуть допомогти полювати, пасти стада, охороняти житло від різних небезпек, кішки можуть полювати на мишей. В даний час в багатьох районах землі кішки і собаки продовжують справно приносити користь людям.

Третя підгрупа можуть бути смертельно небезпечними для будь-якої живої істоти, проте не варто їх недооцінювати, адже вони також можуть приносити людям користь. Більше того, фауна диких тварин є невичерпним джерелом для одомашнення. У наш час інтенсивно одомашнюються хутрові звірі (соболь, норка, лисиця та ін.), проводяться дослідження з приручення лося, страуса, білої куріпки, глухаря та інших. При виведенні нових порід з метою поліпшення якості існуючих використовуються для схрещування їх близькі дикі родичі.

3.2. Семантична група фразеологізмів з компонентами-зоонімами свійських тварин

Свійські тварини дають людині продукти харчування (м'ясо, молоко, жир), сировину для індустрій виготовлення тканин. Людина, одомашнивши тварин, використовувала селекцію і залишала прибуткові собі властивості: найміцніших, плідних, ніжних тварин.

У ході вивчення вважається за доцільне відзначити в окрему семантичну підгрупу «домашня худоба», елементи зооніми якої послужили мотиваційною основою цілісного пласта ФО. Зазначаємо, що домашня худоба входить у спільну біологічну систематику, належить до класу ссавців, підрозділу парнокопитних, але класифікується по породах, виведеним у результаті селекції.

Не зважаючи на різноманітність порід, доцільно зосередити свою увагу на традиційному розумінні слова домашні тварини зігравших велике значення в розвитку людської культури, таких як кінь, свиня, півень.

Звернемося до поетапного опису тварин, що входять у лексикосемантичну підгрупу «домашня худоба» на основі низхідної прогресії, розглядаючи визначення тлумачних словників і зібраний корпус ФО. Компонент-зоонім *cheval* (кінь) є найпродуктивнішим у ряді зоонімів, що відносяться до семантичної групи «домашні тварини» і він буде першим у цьому пункті. У обох мовах французькій та українській кінь символізує такі якості як:

- **досвідченість** (*був на коні та під, – кажуть про людину яка має достатній життєвий досвід і здатна подолати будь-які труднощі*);
- **міцне здоров'я** (*здоровий як кінь*);
- **працьовитість** (*поки коняка тягне, то не випрягай, – кажуть про людину, яка поки може, то працює*);
- **вірність** (*кінь не видасть – і ворог не знайде*);
- **сильні емоції, пристрасні бажання** (*сісти на коня, осідлати коня*);
- **швидкість** (*конем не догнати, – хто-небудь дуже швидкий, прудкий, швидко бігає*).

Основною функцією коня є його зовнішній вигляд як транспортного засобу. Він використовується для перевезення людей, а також вантажів, для пересування з одного місця в інше. Таким чином, він є дуже корисним товаришем для людства, часто вірним, але іноді диким.

Він також корисний для представлення сили завдяки знаряддям вершників, а отже, завдяки своїй силі. Він швидкий, міцний і символізує пригоди, як нагадування про завоювання та подорожі, які він зробив можливими.

Дуже символічне зображення коня (фр.: *le cheval*) найчастіше спостерігається у французьких приказках та прислів'ях, в таких як наприклад:

*Cheval de bataille sujet de predilection, auquel on est particulièrement attaché.
Monter sur les grands chevaux. S'emporter, hausser le ton.*

Старе французьке прислів'я каже :

Cheval de foin, cheval de rien; cheval d'avoine, cheval de peine ; cheval de paille, cheval de bataille [54, с.130].

Подібні фразеологізми зображають у нашому уявленні, що раніше існував поділ коней на чіткі групи, тому що феодальне суспільство Франції було поділене так, що навіть коні не могли змішуватись один з одним, тому вони розподілялись на бідних, поганих, роботяг, цінних тварин, ослів, русаків, рицарських, парадних, бойових та військових. У прикладі *Un remède de cheval – un remède, très fortement dosé [55, с.112]* кінь тут представляється неначе своєрідний символ сили. У стародавньому французькому прислів'ї *Travailler comme un cheval* дане порівняння

відноситься до зовнішнього виду кобили, тобто її зросту та її сили і паралельно відбувається протиставлення кобили ослу та мулу. Згаданий вислів уже давно не вживається у французькому суспільстві, хоча незважаючи на це він досі зберігає своє існування у інших мовах.

Дуже багато фразеологізмів із використанням іменника «кінь» перейшли з французької мови в інші, наприклад:

фр.: *Je pourrais manger un cheval* – укр.: *Я можу їсти як кінь*;

фр.: *Ça sort de la bouche du cheval de source* – англ.: *From the horse's mouth*.

Цілком природно, що до складу ФО увійшли ті представники світу фауни, яких людина зустрічає в повсякденному житті і діяльності.

Свиня також займає велике місце у житті французів та українців. В українському народі свиня у являється символом плодючості й достатку, захисниками від злих сил, проте їхні образи в українській фразеології мають чітко виражену негативну характеристику. «Комічний ефект запрограмований у деяких компаративних фразеологізмах, які передають суто українські настанови і орієнтири суспільства. Наприклад: укр. *личить, як свині сідло/хомут, гарно, як свині під лопухом, пристало як свині наритники, тобто коли вбрання зовсім не пасує людині, влізливий, як свиня.*» [56, с. 183].

В іронічному плані висловлюється поведінка людини, неадекватна її реальному становищу, проте засуджується у народі, наприклад: укр. *величається, як свиня в барлозі, благородна як свиня городна*. Розумові здібності узагальнилися у таких влучних висловах як укр. *дурний як сто свиней та укр. знається, як свиня на перці* [57, с. 183].

Згодом за В.В. Жайворонком свиня у народі почала вважатися «нечистою» твариною, яка асоціюється з брудом та болотом: укр. *підкладати свиню, величатись як свиня у дощ*. Про несмачну страву українці кажуть: укр. *таке, що й свині одвертаються*; робити щось або з'являтися укр. *у свинячий голос, означатиме «дуже пізно, з великим запізненням»* [57].

Подібна ситуація складається і в французькій лінгвокультурі; образ свині також постає неоднозначним при виникненні сталих виразів. Проте, у більшості

випадках зоонім свиня вказує більше на негативні риси, ніж на позитивні. У французькій мові найпоширенішим зоонімомом, який містить значний конотативний ореол, – слово свиня, має негативну конотацію, невихованості, нахабності, невдячності (*jouer un tour de cochon* – підкласти свиню)

Такий фразеологізм як: *manger comme un cochon*, показує нам, що у Франції свиня також асоціюється з чимось брудним та неохайним, так як даний вираз можна перекласти, як *їсти як свиня*.

Спільним для обох мов є фразеологізм фр. *le cochon de Guinée* – укр. піддослідний кролик (морська свинка) – «такий, який служить об'єктом для досвіду, на якому виробляються наукові дослідження». Далі наведені приклади вживання цього та інших фразеологізмів у контексті:

- *Використовуючи людей як піддослідних кроликів, Орден зумів визначити отруєну їжу і знищити її.*
- *То я була його лялькою-моделлю, а тепер стала піддослідною морською свинкою.*
- *Лікарі в таборі спеціально заражали людей, мов піддослідних тварин, туберкульозом.*
- *Et je lui dis reste sur mon cas, Ou je cesse de parler, Je cesse de coopérer, Et vous pouvez trouver un autre cochon Guinée.*
- *S'il vous faut un cochon Guinée pour d'autres tests, ne comptez pas sur moi.*
- *Et j'étais leur cochon Guinée et, j'espère que cela vas continuer pour toutes les nouvelles formes de prothèses qui sortiront.*

Проте, незважаючи на всі ці негативні вирази, які було представлено вище, необхідно відмітити, що у французькій мові існують фразеологізми із зоонімом *cochon*, які уособлюють позитивні якості, наприклад:

- *être copains comme cochons*

Цей вираз означає « бути дуже друзями, бути пов'язаними дуже великою дружбою ». У контексті цей вираз звучить так:

- *Ils s'entendent très bien. Ils sont copains comme cochons .*

- *Les dominicains ne furent pas toujours cousins avec les franciscains, au contraire ; mais aujourd'hui ils sont amis comme cochons ; c'est assez compréhensible d'ailleurs. – Leur déguisement consiste en une robe blanche cachant une âme très noire.*

Як бачимо, негативні конотації фразеологізмів з компонентами свиня – cochon переважають над позитивними.

Дуже важливою складовою кожного народу є свійська тварина – півень. Особливу увагу важливо приділити символіці зооніма *coq* в французькій фразеології.

З давніх давен Гальський півень є одним із символів Франції. У період античності півень не був символом галлів, за винятком Галлії Бельгії. У цей час галли дійсно віддають перевагу кабану. Тим не менш, галло-римський період є приводом для появи півня на деяких монетах, що слідує за завоюванням Римом [58].

Саме з епохи Відродження, в 1300 році, півень одягався у світло, щоб символізувати короля Франції, а потім усього його королівства. Півень став з'являтися все частіше, особливо на офіційних емблемах королів Франції Бурбонів і Валуа. Однак це символ, який все ще є досить незначним у порівнянні з флер-де-лісом.

В основному з настанням періоду революції півень по-справжньому буде символізувати Францію. Тоді він буде для нього емблемою Праці, Праці загалом і Пильності перед обличчям ворога. Кукурікання півня справді будить селян, щоб показати їм, що пора йти на роботу. Крик півня також допомагає запобігти нічному вторгненню. Тоді півень одягнений у фрігійську шапку, що символізує французьке громадянство та свободу.

Зараз же символіка даного слова *coq* трішки змінилася, що підтверджується тим, що півень в сучасному суспільстві може нести й негативні риси.

У виразі *être fier comme un coq*, ми можемо бачити, що півень має дещо принизливе значення. Справді це стосується досить гордої людини, яка демонструє удаваний авторитет через гордовите ставлення. Півень — король скотного двору і має горду поведінку. Щоранку він підтверджує свою присутність, вітаючи день

своєю піснею. Тому *être fier comme un coq* означає, що ми підтверджуємо свою перевагу. Проте варто зазначити, що в даному виразі присутні такі якості як: хоробрість, бойовий дух, доброчесність, пильність та впевненість.

Також, ми можемо спостерігати зоонім *coq* у таких фразеологізмах французької мови як:

- ***être comme un coq en pâte*** (жити, як півень в мармеладі(як сир в маслі кататись), – кажуть про людину хто має всі матеріальні блага в достатку);
- ***se battre comme un petit coq*** (у переносному значенні показує задиристу, прискіпливу людину);
- ***amoureux comme un coq*** (говорять про дуже велелюбну людину, яка завжди відчуває себе як риба в воді);
- ***le coq de village*** (вживається у значенні дуже впливового чоловіка, якого люблять всі жінки);
- ***rouge comme un coq*** (цей вираз відноситься до надання чогось червоного кольору. Найчастіше червоніє обличчя під впливом емоції, сорому).

Проаналізувавши українські фразеологізми із зоонімом півень, було помічено, що не лише жоден вираз не містив позитивної семантики, а в основному вживався для відношення до чоловіків.

У свідомості українців півень переважно асоціюється з пихатістю, агресивністю, галасом: *іти / ходити / виступати півнем*, але найчастіше фразеологізми пов'язані з його голосом:

- ***співати півнем;***
- ***без півня оселя глуха.***

Зафіксовано також народне розуміння моделі часу як поступального і водночас циклічного процесу через фразеологізми, в основі яких – компонент півень, на позначення понять «рано», «дуже рано», «пізно», «дуже пізно» . Довгі роки він був єдиним нічним годинником:

- ***вставати з півнями,***
- ***ще й півні не співали.***

Припускається, що таке різноманіття фразеологізмів із компонентами-зоонімами свійських тварин, можна пояснити надлінгвістичним чинником. Віками людина мала спроможність не лише полювати на тварин, а й спостерігати і навіть уособлювати себе з ними (як у випадку з анімізмом або тотемізмом), а через здатність приручати конкретні види людина змогла «зблизитись» з ними ще ближче.

У рамках пропонованого дослідження передбачається, що цим пояснюється відносно висока відповідність між концептами, що підлягають аналізу зоонімів, та досить достатня еквівалентність фразеологізмів українською та французькою мовами. Хоча були виявлені досить цікаві відмінності, тобто щодо конотації та еквівалентності, українці та французи мають однакові думки та ставлення до вищезгаданих тварин.

3.3. Семантична група фразеологізмів з компонентами-зоонімами домашніх тварин

Французька мова зберегла ознаки стародавнього сількогосподарського способу життя. Ці паремії зазвичай є результатом запозичення з інших мов, наукових розробок або певних релігійних вірувань та ідей. Етимологія ознак тварин у дослідницькому підрозділі різна, і кожна країна має різний погляд на ту чи іншу тварину. Однак не всі назви тварин використовуються для паремій з однаковою частотністю.

Найпоширенішою паремією з назвами диких тварин, свійських тварин і домашніх є паремії з назвами домашніх тварин. Використання тваринництва в сільському господарстві може пояснити їх домінування. Щоденний контакт між людьми і домашніми тваринами спричинив входження їх назв у лексику, а потім і в паремії. Тому вони стають символом повсякденного життя певного прошарку населення. Французькі літературні традиції та суспільний спосіб життя сповнені прикладів використання прислів'їв із значенням тварина–герой у їхньому первісному значенні, особливо коли йдеться про притаманні тваринам можливості та потреби, про те, як люди їх використовують тощо.

Наприклад: *le chat* – кіт:

Кішки, відомі людям з давніх давен, поширені серед домашніх тварин і відображаються у багатьох фразеологізмах. У більшості випадків цей зоонім позначає негативні характеристики людини чи ситуації. Це пояснюється тим, що українські та французькі ідіоми з цим компонентом в основному базуються на поняттях, традиційно приписуваних цій тварині, особливо у фольклорі, а саме:

- метушливість;
- лінощі;
- зайва цікавість;
- хитрість;
- нахабність;
- волелюбність.

На підтвердження цього, доцільно навести французьку приказку: «*Les chiens ont des propriétaires, les chats ont du personnel*», яка на український лад означає, що *собака має хазяїна, а кішка слуг*.

Слід звернути увагу на еквівалентність української ФЕ обдерта (драна) кішка, значення якої тлумачиться як «*про надто худу, виснажену жінкою*», і французькою ФЕ *chat écorché*, яка має значення «замухришка» [59, с. 27]. Образи цих ФО є якщо не тотожними, дуже близькими. Однак той самий образ отримує різні інтерпретації.

В українській мовній картині світу акцентується об'єм тіла та стан здоров'я. Справді, кішка, яка має густу шерсть, виглядає товстішою, причому хороша, густа шерсть – це показник здоров'я тварини.

У французькій картині світу на перший план виступає краса та привабливість, оскільки густа шерсть у kota – це показник її краси. Цей приклад чудово ілюструє той факт, що той самий вихідний образ може отримувати різну культурну інтерпретацію.

Як справедливо зазначає Е. В. Кудрявцева, якості тварин, приписувані людині з допомогою ФО, може бути як об'єктивними, і суб'єктивними, оскільки створюються творчим мисленням народу.

Achter chat en poche – achter les yeux fermés. Vous êtes – vous mis dans la tête que Léonard de Pourceaugnac soit homme à achter chat en poche? [60, с.130].

Цей старий вираз, безсумнівно, відомий всім французам і належить Ж. Б. Мольєру. Аналізуючи пряме значення цього виразу, ми побачимо, що мова йде про покупця, який купив kota, навіть не перевіривши кишеню (сумку), в якій знаходиться кіт. Покупців можуть обдурити. Жертва своєї репутації, створіння диявола і серед народу супутник – кіт – у французьких прислів'ях деякий час так трактувалася, з одного боку, з іншого боку, як злодій на горищі і в погребі – був вхожий у дворянські палати, наприклад:

Appeler un chat un chat. Appeler les choses par leur nom, parler sans détour. Je ne puis rien nommer, si ce n'est pas son nom, j'appelle un chat un chat, et Rolet un fripon [60, с. 131].

Через свою несамовиту жагу та нестерпну поведінку кішку дуже легко можна асоціювати із сексуальним потягом. Подібне трактування існує і в англійській мові і в німецькій мові, порівняймо: англ.: *casthouse* – будинок розпусти, нім.: *Kätzchen* – кішечка, фр.: *catin* – повія. У прислів'ї «*Appeler un chat un chat*» вжито іменник *le chat* лише в чоловічому роді. Цей вислів позначає «брати на себе відповідальність, говорити про речі різко, прямо та відверто».

У французькій мові є вираз:

Il n'y a pas un chant – il n'y a personne. Ps un chant dans les rues du village; tout le monde était à la grand – messe. [60, с. 130]

Пояснення таке – «належачи самому собі у цілому місті, кіт, на відміну від собаки, легко обійдеться без господаря», стаючи жителем звалища (смітника). У XVIII столітті французький дослідник Ф. Буало, коли вживав відомі прислів'я, жалівся на шум та гамір котів у Парижі:

«Quel fâcheux démon durant les nuits entières, rassemble ici les chats de toutes les gouttières ?» [60, с. 130]

Дослівно – «якщо kota немає, тоді немає й жодної живої душі».

Фразеологія французької мови є багатою на вирази із компонентом *kim / chat*. Крім уже названих фразеологізмів, доцільно важливо назвати найбільш популярні фразеологізми, які пов'язані із даним зоонімом:

- *aller comme un chat mayore* – бігати, висунувши мову; ходити швидко;

- *avoir d'autres chats à fouetter* — мати важливіші справи, мати і без того багато справ, мати інші турботи;
- *avoir un chat dans la gorge* – охрипнути, говорити хрипким голосом;
- *bouillie pour les chats, n.f.* – 1) безглуздий набір слів, тарабарщина; плутанина. 2) марна праця, марні турботи;
- *donner sa langue au chat* – визнати себе нездатним знайти рішення, розгадку чогось; відмовитися відповідати на будь-що;
- *ecrire comme un chat* – писати нерозбірливо, писати як курка лапою;
- *être (vivre) comme chien et chat* — жити як кішка із собакою;
- *de quoi fouetter un chat* — це (справа) виїденого яйця не варта;
- *jeter le chat aux jambes de qn* – підкласти комусь свиню;
- *jouer au chat et la souris* — грати в кішки-мишки з ким-небудь;
- *les chiens ne font pas des chats, prov.* – яблуко від яблуні недалеко падає.

Ми бачимо більшість французьких фразеологізм із компонентом *kit / chat* мають свої відповідники в українській мові і є такими ж популярними як і у використанні французами.

Отже, можемо спостерігати, французька і українська мова переважно увібрала в себе репутацію kota як персонажа поганого. Менш працьовитіший, ніж собака, він завжди був за своєю природою егоїстом та нахлібником. Kota звинувачували в надмірному апетиті, лінощах. Часто в казках його змальовують як такого, що не відчуває докорів сумління. Дуже багато паремій із компонентом–твариною (а саме котом) запозичено із французької в інші мови, такі як:

Sors le chat du sac / crache le morceau

Le chat a mangé ta langue ? tu as perdu ta langue?

Présenter le chat par la queue. Tourner autour du pot.

Собака займає велике місце в житті більшості народів світу, в тому числі і в культурі французького і українського народу, собака завжди була вірним союзником людини, охороняла житло, допомагала полювати і добувати їжу.

В українській мові за допомогою зоосемізму собака виражаються, протиставляються різні прикмети, риси, почуття (людські), ознаки тощо. Наприклад,

зла людина протиставляється доброму собаці: *на злого чоловіка і собака бреше*. Передусім зоосемізм собака в українських казках є насамперед символом злості, брехні й пліткарства, внаслідок чого утворилося прислів'я *Люди – собаки, чого не набрешуть*. Проте в українських прислів'ях цей зоосемізм має ширшу символіку, зокрема є символом:

- **вірності** – *вірний як собака, іти як собака на посвист, собача відданість, дивитися собачими очима;*
- **багатства** – *багатий як пес кудлатий, хто волохатий, той буде багатий; хитроців, улесливості (облесливий, як собака);*
- **фізичного стану людини** – *змерз як собака, голодний як собака);*
- **розумових здібностей людини** – *великий як ломака, а дурний як собака.*

Однак, незважаючи на всі позитивні якості цієї тварини, компонент *chien* (собака) у французькій мові також частіше утворює зооморфізму з негативним значенням:

- **голод** – *голодний як пес;*
- **брехливість** – *бреше як собака;*
- **злість** – *сердитий мов собака на прив'язі, розбіситись як собака, пошитися в собачу шкуру «зробитися невгамовно злим, недобррозичливим»;*
- **невдача** – *хопив як собака муху, наївся як собака палиці, ухопив як собака обметиці, зав'яз як собака в тину «потрапити у неприємності».*

У фразеологічних єдностях французької мови великий зоонім собака, у більшості випадках, позначає негативні риси.

По-перше, анімальстичний компонент *chien* може позначає скупку, жадну людину:

- *s'acharner sur qch comme deux chiens sur un os* – *гризтися через що-небудь як собаки через кістки;*
- *se regarder comme deux chiens de faïence* – *злобно дивитися один на одного; буквально – дивитися один на одного як дві порцелянові собачки.*

По-друге, компонент *chien* використовується також для характеристики людини, що не має своєї волі, повністю залежного від когось і добровільно приймає таке положення:

- *être comme un chien à l'attache* – сидіти як собака на прив'язі.

Також, слово *chien* вживається і як лайка по відношенню до людини, яку вважають нікчемною, незначною. У компаративних вживаннях слова *chien* виявляється здатність цього способу представляти різноманітні людські властивості: «покірність», «відданість», «вірність» та еталонний об'єкт негативних дій з боку іншої особи; тут можна зустріти дієслова *tuer, battre, traiter* (українські відповідники «застрелити», «бити», «звертатися як з собакою»):

- *aimer comme le chien aime les coups de baton* – любити як собака палицю;
- *traiter qn comme un chien* – звертатися з будь-ким як з собакою;

Дуже часто слово *chien* постає в якості еталонного носія дуже важкого та поганого стау, наприклад:

- *être malheureux, malade: être malade; comme un chien* – бути важко хворим.

В цілому ж французький ряд образних порівнянь зі словом *chien* є багатшим, ніж в українській мові зі словом «собака».

Далі представлені приклади вживання деяких з перелічених фразеологізмів у контексті:

- **Як пес голодний, кинутий і гнаний,**
Блукаю я по вулицях чужих...
Сміється з мене жах, глузує, невблаганний,
З думок сполоханих моїх. [61]
- *Карпе, візьми налігача та прив'яжи на три дні свою матір серед вигону коло стовпа, мов скажену собаку, нехай на неї три дні собаки брешуть, нехай на неї три дні вся громада плює! [62]*

- *J'ai mangé une douzaine d'huîtres la semaine dernière ; elle ne devaient pas être fraîches car ensuite, j'ai été **malade comme un chien** pendant deux jours.*
- *Il détestait profondément son voisin, qui semblait aimer traiter quelqu'un **comme un chien** quand il recevait de la visite.*

Отже, типовим для французької та української мови є вживання зооніму *chien* для позначення міжособистісних стосунків чи сприйняття певної події. Для обох мов ж властиво вживання зоонім собака для позначення переважно негативних рис, станів чи явищ.

3.4. Семантична група фразеологізмів з компонентами-зоонімами диких тварин та хижаків

Не заважаючи на те, що важлива частина дослідження дослідження присвячена аналізу та порівнянню фразеологізмів із компонентом-зоонімом, що представляють свійських і домашніх тварин, також доцільно розглядати окремі терміни, що включають зображення диких тварин та хижаків.

У французькій та українській мовах існує невелика кількість ФО, що базуються на групі диких тварин. Метафоричні властивості диких тварин не є так багатими як свійських, оскільки люди набагато ближче перебували у контакті із худобою та домашніми улюбленцями.

До фразеологізмів з найменуванням диких тварин головним чином входить зоонім *вовк* – *loup*.

З давніх часів вовк у фразеологізмах виступає символом відчуженості і зла. З часів середньовіччя тварина є символом злості і нечисті. У тваринному світі він постає символом свободи і самостійності. Слов'яни вірили, що вовк є символом воїнської доблесті, проте за часів християнства символіка зазнала чималих змін. Вовк живе далеко від людей, є відчуженим. Його семантичне значення є антонімічним до собаки, котра добра, ласкава і мешкає серед людей.

В українській культурі вовк у більшості випадках асоціюється з негативними якостями такими як:

- брехня;
- лицемірство;
- жадібність;
- жорстокість;
- кровожерливість.

Про ворожість вовків згадується в багатьох народних казках, а серед ФО із зоонімом *вовк* існує відповідне відображення мовної картини світу, яке спостерігається у наявності фразеологізмів, які перекладаються за допомогою абсолютних еквівалентів, наприклад: *з вовками жити – по вовчому вити*. Дане прислів'я є ідентичним відомому: *з ким поведешся, від того й наберешся*. Цікавим є той факт, що для висловлювання було обрано таку хижу тварину. Чому ж саме вовк? По-перше, такі тварини живуть зграями і дуже добре виживають в сім'ї. При цьому кожен сам себе утримує. Як і людське суспільство, сім'ї часто утворюються через страх самотності, і разом їм легше пережити всі проблеми та незгоди. Даний ФО означає, що потрібно дотримуватися правил більшості, поважати традиції більшості, бути лояльним до вимог більшості, інакше, в кращому випадку, – самотність.

Ще одним прикладом українського фразеологізму є дивитися вовком. Представлений вираз вживається у значенні виявляти вороже ставлення до когось (неприятель). Мати злість на кого–небудь (сердитися). У контексті це звучатиме так:

- *Тільки одна Докія бачить та знає Катрине горе, вона єдина може її втішати і заспокоювати. Але вони (Чумаки) і на неї вже **вовком дивляться** [63].*

Цілком природньо, що і такій холоднокровній тварині властиве відчуття страху; це знайшло своє відображення у фраземах:

- ***сторонитися як вовк від сіті;***
- ***боятись як вовк вогню;***
- ***завити вовком / хоч вовком вий** (часто використовується на позначення безвихідної ситуації, впаданя у відчай).*

Також варто навести приклад міжнародний фразеологізм з біблійним походженням, де вовк вчергове зображується символом лицемірства та брехні, в той час як овечка невинності: *вовк в овечій шкурі*. Так звать лицеміра, небезпечну людину, яка прикидається турботливим, добрим і чесним заради власної вигоди. Така людина з легкістю входить в довіру та з такою ж легкістю обдурює. Це людина, яка приховує злі наміри під виглядом порядності та чесності. Далі наведено приклад даного фразеологізму в контексті:

- *На виборах міського голови, серед кандидатів, може виявитися **вовк в овечій шкурі**.*

Останній фразеологізм виник мало не дві тисячі років тому і вперше був зафіксований у Євангелія від Матвія: «*Стережіться лжепророків, що приходять до вас у одежі вовчій, а всередині – «хижі вовки»* [64].

У французькому розумінні зоонім *loup* також виступає, як правило у негативному значенні. У французькому тлумачному словнику Larousse наводяться такі значення слова *loup*, як home «*malfaisant et cruel*»; «*malfaçon, chose loupée*».

Як символ у французькій мові, вовк є «синонімом дикості», наділений силою, яку йому важко стримати, в той час він також іноді представляє «розпусту».

Також зоонім *loup* може символізувати:

- нещирість;
- апетит;
- глибокий зв'язок з нашими інстинктами;
- почуття загрози, невпевненість у когось або в собі.

Позитивні значення підкреслюють глибокий зв'язок з вашою інтуїцією та інстинктом. З негативного боку, вовк може представляти уявлену загрозу або відсутність впевненості в когось або у ваших діях. Ця тварина-талісман також відображає сильний інтелект і здатність вирішувати важливі питання стратегічно і тактовно.

Найбільш вживаним фразеологізмом вважається: *enfermer le loup dans la bergerie*. Він виступає у значенні не чекати нічого хорошого. У прислів'ї також закладено попередження, що не можна доручати будь-яку роботу людині, який був

помічений в непорядні вчинки. Іноді говорять так: «пусти козла в город, а вовка постав овець стерегти». Ясна річ, що нічого доброго з таких заходів вийде. Город буде безнадійно розорений, а від овечого стада залишаться ріжки та ніжки. Даний фразеологізм має кілька українських відповідників, таких як:

- *пустити цапа в капусту;*
- *приставити вовка до отари;*
- *настановити цапа на городника.*

У контексті цей фразеологізм звучить так:

- *Ce que nous disons, c'est qu'il faut prendre garde de faire enferme le loup dans la bergerie et j'aurais souhaité qu'il nous aide à garder portes et fenêtres fermées, mais c'était trop demander. – Ми говоримо про те, що ми повинні бути обережні в тому, щоб не пустити цапа в капусту, і я хотів би, щоб через це ми тримати двері та вікна зачиненими, але це було б занадто, щоб просити.*
- *Le fait de l'avoir ici avec notre fille de 16 ans, c'est comme faire entrer le loup dans la bergerie. – Те, що він тут із нашою 16-річною дочкою, це все одно, що приставити вовка до отари.*

Наступний фразеологізм який варто згадати є *crier au loup*. Виступає у значенні попереджати про небезпеку, якої немає або значення якої перебільшено, з наслідком ризику не дослухатися до реальної небезпеки. Вираз походить з байки Езопа, назва якої перекладено французькою як «Хлопчик, який виє вовком», і в якій хлопчик веселиться, вдаючи, що бачить вовка, що дискредитує його з мешканцями його села. У день, коли він справді побачить вовка, ніхто не звертає уваги на його крик.

- *À force de crier au loup, évidemment, plus personne ne vient.*

Також ми можемо спостерігати зоонім *loup* в таких фразеологізмах як:

- *à pas de loup* – навипиньки, крадучись;
- *entre chien et loup* – у сутінках;
- *être connu comme le loup blanc* – бути відомим усьому світу;
- *hurler avec les loups* – 1) з вовками жити – по-вовчому вити; 2) підспівувати; брати участь разом з іншими у їхніх нападках;

- *l'homme est un loup pour l'homme* – людина людині вовк;
- *quan parle du loup on en voit la queue, prov.* – про вовка мова, а вовк назустріч; легкий на згадці;
- *se jeter dans la gueule du loup* – лізти самому в пащу звіру; лізти на рожен;
- *un jeune loup* – молодий честолюбний політиканин; молодий честолюбець, який прагне успіху (у будь-якій області);
- *vivre comme un loup* – жити відлюдником, триматися від людей подалі.

Проаналізувавши фразеологізми французької та української мови можна помітити, що їхнє значення майже однакове в обох мовах.

Зайці поширені по всьому світу, у тому числі в Україні та в Франції. У зайця безліч ворогів: лисиці, вовки та ведмеді із задоволенням вводять зайчатину у своє меню.

Семантика зайця чимось схожа на образ домашнього кролика. Всім відомо що, кролик – полохлива тварина, завжди лякається мисливців і їх собак. Зазвичай вона в русі, постійно біжить до певного місця, тікає, не оглядаючись. Серце зайця б'ється у швидкому темпі, що пов'язано із постійним рухом.

В українській та французькій мові маєслово заєць / *lièvre* у більшості випадках однакову символіку. Так, у даних концептів виділяються такі профілі, що дозволяють зіставити їх з відповідними ознаками людини:

- уміння швидко бігати;
- полохливість;
- здатність швидко розмножуватися.

Проте, в українській мові частіше зустрічаються ФО з даним компонентом у різних значеннях. Наведемо фразеологізми у яких немає відповідників у українській мові та способи їх використання:

- *ганяти за двома зайцями* – намагатися одночасно здобути успіх у двох і більше справах; братися за кілька справ одночасно (І ось Свириду доведеться *бігати за двома зайцями*, розриваючись між двома почуттями: любові і вигоди.) [65];

- *далеко куцому до зайця* – велика різниця між ким-небудь (Бачиш, хотів голову під суд. Кого? Сидора Мироновича? *Далеко куцому до зайця.*) [66];
- *зайчики в голові стрибають* – хто-небудь легковажний, безтурботний або дурний, недоумкуватий (Дівчина вона гарненька, гудить не буду. Тільки у неї, здається, трохи зайчики в голові стрибають) [67];
- *сипати зайцям солі на хвіст* – 1. марно погрожувати, обіцяти заподіяти кому-небудь щось неприємне; 2. мріяти про щось нерельне (Весь вільний час ви мрієте над водою про такенну-о шуку або *сиплете зайцям солі на хвіст*) [68];
- *убивати / убити двох зайців (два зайці)* – домагатися одночасного здійснення двох різних справ (Вони прагнуть *убити двох зайців*: підвищити рентабельність власного виробництва і зробити виріб привабливішим в очах клієнта.) [69];
- *як куцому до зайця* – дуже далеко, зовсім недоступно (Бачиш, хотів голову під суд. Кого? Сидора Мироновича? *Далеко куцому до зайця.*) [66]

Мовознавець І. О. Голубовська у своїх працях стверджує, що в українській мові семантичне значення зайця перейшло на полохливу, залякану, боязку людину [70, с. 86]. Про таких людей в українському народі вживають такі фразеологізми:

- *заяча душа;*
- *заячий характер;*
- *заяча натура.*

Французи виражаються про таких людей шляхом таких ФО:

- *courir comme un lièvre* – бігти дуже швидко (з переляку)
- *peureux comme un lièvre* – боягузливий як заєць.

Дуже популярним фразеологізмом у французькій мові є вираз: *soulever un lièvre*, що у переносному значенні означає торкнутися делікатного питання. Сьогодні, кому вдається «*soulever un lièvre*», означає, що ця людина бачить проблему, про яку ніхто, крім нього, раніше не думав.

Французька мова багатша на ФО з компонентом-зоонімом *lièvre* ніж українська. Для прикладу крім вище наведених виразів, варто додати ще такі:

- *avoir une mémoire [une cervelle] de lièvre* — мати дівочу, коротку, курячу пам'ять;
- *avoir les yeux ouverts comme un lièvre* — завжди бути пильним, напоготові;
- *bailler le lièvre par l'oreille à qn* — 1) жартувати над будь-ким; морочити голову будь-кому 2) обіцяти золоті гори;
- *c'est là que gît le lièvre, prov.* — ось де собака заритий;
- *courir deux lièvres à la fois* — гнатися за двома зайцями;
- *dormir en lièvre* — чуйно, тривожно спати;
- *il ne faut pas courir deux lièvres à la fois, prov.* — за двома зайцями поженешся — жодного не зловиш;
- *il ne faut pas piler le poivre avant d'avoir le lièvre, prov.* — не треба ділити шкуру неубитого ведмедя;
- *mener une vie de lièvre* — зазнавати переслідувань; терпіти образи.

Не зважаючи на всі наведені ФО головним дериватом зооніма заєць / *lièvre* є боягузливість. На противагу зайцеві у фразеології виступає хоробрий та відважний лев.

Більше, ніж будь-якою іншою твариною, люди захоплюються левом. Тому з давніх-давен він вважався символом справедливості та хоробрості в французькому на українському народі.

Як символ справедливості, асоціюючи її з образом влади, вона стає гарантом її легітимності, будь то мирська чи духовна ця влада.

Крім символу справедливості, лев має такі символічні атрибути:

- авторитет;
- сила;
- гідність;
- жорстокість;

- потужність;
- мудрість;
- домінування.

Лев символізує позитивний період життя, ця люта тварина пов'язана з нашими внутрішніми імпульсами в більшості стародавніх і біблійних текстів. Сила, бажання, контроль і володіння лева часто розглядаються як позитивні властивості. Леви часто пов'язані з тим, як ми балансуємо в житті. Коли справа доходить до духовного послання, лев несе з собою необхідність припинити надмірну роботу, але спробувати збалансувати речі і залишатися сильними.

Без сумнівів, леви знаходяться завжди навколо нас. Є леви в статуях, леви в логотипах, леви в пабах, леви в спорті, одним словом, леви присутні скрізь у будь-якому суспільстві, не дивно, що ми можемо спостерігати їх у французькому й українському народах.

Лев – один із найдревніших зоонімних символів, ареал проживання цього звіра із сімейства кошачих знаходиться в Азії та в Африці, лев один із найбільших хижаків. В Європі леви з'явилися в XIII столітті в зоопарках, які належали королівським сім'ям.

Наслідуючи алгоритм дослідження, розглянемо тлумачення зооніму *лев / lion* у французькому словнику «Larousse» та в «Українському тлумачному словнику».

У словнику *Larousse* стверджується, що *lion* це *grand mammifère félinidé carnivore, au pelage fauve orné d'une crinière chez le mâle, confiné aujourd'hui dans les savanes d'Afrique et dans une réserve au nord-ouest de l'Inde, après avoir vécu au Proche-Orient et en Europe. Symbole de la force, du courage, de la fougue.* – Великий хижий ссавець-кошачий з рудою шерстю, прикрашеною гривною у самця, нині поширений в саванах Африки та заповіднику на північному заході Індії, після того як він жив на Близькому Сході та в Європі. Символ сили, мужності, палкості. [75]

В той час як, *Український тлумачний словник* дає таке визначення:

- *Великий хижий звір родини котячих з короткою жовтою шерстю і довгою пишною гривною у самців. [76]*

Словники відзначають насамперед особливість лева – гриву. Французький словник також наводить позитивну конотативну оцінку метонімічного перенесення образу лева. Отже, найбільш релевантним є асоціативна ознака «лев – хижак», який репрезентований у внутрішній формі ФО двох мов:

- *se battre (se défendre) comme un lion* — битися як лев, хоробро битися (Вираз тут відноситься до понять мужності, стійкості і особливо сили. Однак це метафора з використанням основних характеристик лева, ця тварина сприймається як король савани.);
- *лев всім звірам цар.*

Цікаво простежити функціонування ідіом у контексті, наприклад:

- *Я хотів би отримати від вас трохи сміливості, щоб стати царем звірів, як мене усі величають.*
- *Quand ton père a défendu son trône, je me suis battu comme un lion.* – Коли твій батько захищав свій трон, я воював (бився), як лев.

Французька мова є багатшою на фразеологізми із компонентом lion ніж українська мова, що можна простежити по таким ФО:

- *manger (bouffer) du lion* – бути повним енергії;
- *la part de lion* – лєвова частка (про велику кількість або обсяг чогось);
- *l'antre du lion* – лігво звіра; небезпечне місце;
- *tourner comme un lion en cage* – метатися як лев у клітці (Образ лева в клітці свідчить про нездатність тваринного діяти в умовах ситуації, яка мучить його. Король савани, лев може обертатися по колу, тільки коли замкнений).

Простежимо як дані фразеологізми звучатимуть у контексті:

- « *Pas possible, il a bouffé du lion, gémirent les camarades qui avaient appris à se méfier des entreprises héroïques.* » [71];
- « (...) *l'homme à la discrétion duquel il se livrait devait se faire et se fit la part du lion.* » [72];
- *Monsieur le Premier Ministre Balkenende, vous avez fait preuve de courage en pénétrant dans l'antre du lion pour clarifier la position néerlandaise;*

- *Tu peux pas rester tranquille? Si on se tenait toutes comme des lions en cage, ça ferait du joli! – Pas de régime de faveur! [73].*

Компоненти-зооніми групи «Дикі тварини» є яскравими репрезентантами національно-культурної картини світу. Найбільш фразеологічно активний компонент-зоонім у Франції – *loup* (вовк), в українській мові перше місце займає зоонім *lièvre* (засць).

Отже, проаналізувавши ФО диких тварин, що тваринний світ досить різноманітний. Спектр характеристик, виражених зоонімами французької та української, представлений поведінковими рисами. Людина порівнює риси тварин зі своїми, дає емоційну оцінку. Варто зауважити, що паремії української та французької мов назв диких тварин подібні між собою, а у деяких випадках можуть бути протилежними.

Висновки до Розділу 3

Отже, зооніми – це назва тварин – одного з тематичних шарів лексики. В українській та французькій мовах воно широко використовується для передачі певних значень, таких як риси характеру людини, поведінки, психологічні та соціальні особливості.

Зооніми широко використовуються в термінах, оскільки має багатий набір різноманітних сем, що дозволяє переносити особливості тварин на характеристики людини. Українці та французи в більшості випадках мають схожі ФО. На території обох держав живуть подібні види тварин. Групи тварин, в Україні та Франції максимально схожі. Люди здавна тримали свійських тварин, щоб утримувати сім'ю, а домашніх тварин – для розваги.

Як наслідок, українські і французькі фразеологізми з компонентом – зоонімом мають власну специфіку, яка визначена культурою і національним менталітетом.

В українській і французькій мовах існує багато фразеологізмів з компонентами-зоонімами. Однак, вони значною мірою відрізняються один від одного за смислом. Завдяки різним природним умовам, клімату, традиціям, менталітету і культури відбулася різниця культурних конотації між двома народами.

Під час аналізу ФО було проаналізовано наступні семантичні групи:

1. свійські тварини (кінь, півень, свиня);
2. домашні вихованці (кішка та собака);
3. дикі тварини та хижаків (заєць, вовк, лев).

Було виявлено що символіка різних тварин між двома державами дещо відрізнялась. Також, в українській та французькій мовах більшість анімалістичних компонентів, які утворюють фразеологізм, мають негативну національно-культурну конотацію. В більшості випадках народ вважає названі зооніми позитивними, але після того, як вони входять до складу фразеологізмів, то в більшості випадків набувають негативного значення.

Серед найчастіше вербалізованих концептів у негативному значенні можна виокремити наступні:

- жорстокість;
- голод;
- лінощі;
- хитрість;
- нахабність;
- брехня;
- лицемірство.

Говорячи про позитивний концепт проаналізованих ФО варто відзначити такі:

- вірність;
- працьовитість;
- мудрість;
- сила;
- гідність.

Отже, людина досить тісно пов'язана із тваринами, чи то свійська тварина чи дика чи домашня. Завдяки цьому й утворюються ФО з різноманітними анімалістичними асоціаціями. Семантика таких фраз переносного значення переходить у щоденне спілкування.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи її мета була досягнута: було визначено трактування фразеологічної одиниці різними лінгвістами, систематизовано структурні та функціональні ознаки та основні стилістичні функції фразеологізмів. В магістерській роботі було розглянуто функціонування ФО з компонентом-зооніму французькій та українських мовах, а також проаналізовано семантичні групи фразеологізмів в обох мовах.

У рамках лінгвокультурного підходу простежується взаємозв'язок фразеологізмів і знаків культури, а також значення механізму стереотипів, символів та еталонів, щоб описати культурні та національні особливості фразеологічного фонду. Світ, створений шляхом фразеологізмів різних мов, є важливим сегментом національної мовної картини світу, в якому мова проявляється семіотичним кодом, знаковою системою для зашифрованої інформації, засобом оформлення та налаштування інформаційних потоків, засобом мислення та пізнання і «простором думок».

Для позначення поняття фразеологізму було взято за увагу визначення багатьох лінгвістів. Дослідження багатьох авторів часто були суперечливими, так як ми спостерігали різноманітні тлумачення терміну «фразеологізм». Існує ціла низка підходів до визначення терміну «фразеологізм», такі як стійкість, повнота значення, яку не можна вивести із суми значень слів, що становлять фразеологізм; роздільнооформленість; структурна варіація; відтворюваність; неможливість перекладу. Доєднуючись до думки О. В. Донченко під терміном «фразеологізм» розуміємо, що це розмовні метафори-терміни, що вимагають від користувачів наявності деяких фундаментальних знань, досвіду або інформації, для використання їх в рамках культури, де сторони повинні мати спільні посилання.

Для більш детального розуміння фразеологічної одиниці, було проаналізовано праці багатьох лінгвістів щодо класифікації фразеологізмів, які залежать від провідної ознаки їхнього розподілу на ту чи іншу групу. Було проаналізовано класифікації фразеологічних одиниць таких лінгвістів як: Шарль Балі, В. В.

Виноградов, О. І. Смерницький, О. В. Кунін, А. Г. Назарян та В. М. Телії. Зі всіх згаданих дослідників найбільш повну класифікацію надали Шарль Балі та його наступник В. В. Виноградов. Визначено, що Шарль Баллі виділив 4 типи ФО, такі як: вільні словосполучення, звичні поєднання, фразеологічні ряди, фразеологічні єдності. На відміну від Ш. Баллі, Виноградов виділив тільки 3 групи фразеологізмів, сюди входять фразеологічні сполучення, фразеологічні єдності та фразеологічні зрощення.

Для визначення провідних стилістичних функцій було докладно розглянуто праці С. А. Гаврина та О. В. Куніна. Проаналізувавши їхні роботи було визначено, що серед функцій, що реалізуються фразеологічними одиницями слід відносити: комунікативну, пізнавальну, прагматичну, номінативну, волюнтативну, дейктичну та результативну функції.

В рамках розвитку сучасної французької та української лінгвістики, було проаналізовано національно – культурну специфіку фразеологічних одиниць, адже в обох державах панують власні специфічні символи. Фауна займає велике значення у житті кожного народу, ось чому відображення тварин стало фігурувати у фразеологізмах. Так як, майже кожна тварина є образом – символом було виокремлено 3 основні групи з назвами звірів: зооніми, які мають однакові метафоричні вживання у різних країнах; які відрізняються один від одного деякими метафоричними сенсами та у яких немає жодних іншомовних метафоричних аналогів. У більшості випадках фразеологізми із аніمالістичним компонентом порівнюються з поведінкою, зовнішніми та внутрішніми якостями людини.

З погляду об'єктивного аналізу національно – культурної специфіки було досліджено семантику зоонімів на загальний зміст фразеології. Так як людина тісно пов'язана з тваринним світом, було запропоновано класифікацію фразеологічних одиниць із зоонімічним компонентом, серед яких є тварини свійські, дикі, домашні, екзотичні та птахи. Люди перебувають з ними у контакті, чи то розводять їх чи просто приділяють їм увагу та тішаться ними. Проаналізувавши французький словник *Dictionnaire des expressions et locutions* було виявлено, що існує 215

фразеологізмів із компонентом-зоонімом. Серед них найчастіше зустрічаються такі сладови як: *chien* (собака), *chat* (кіт), *cheval* (кінь), *cochon* (свиня), *vache* (корова).

Було здійснено порівняльний аналіз семантичних особливостей фразеологізмів із компонентом - зоонімом в французькій та українській мовах, який дав нам змогу виявити їхні відмінності, а також засвідчив, що залежно від держави фразеологічні одиниці з назвами тварин можуть відрізнятися високим ступенем поширеності та активно використовуватися в французькій та українській мовах в якості образної характеристики людини чи будь-якої ситуації. Також, було простежено, що в обох мовах, переважна кількість зоонімів, які утворюють фразеологічні одиниці, мають негативну семантику. Найчастіше анімалістичні компоненти характеризують жорстокість, голод, лінощі, нахабність, брехню. Проте, зустрічаються ФО з позитивною семантикою, яка якцентує свою увагу на вірності, працьовитості, мудрості та силі.

Отже, вивчення фразеології має велике значення для вдосконалення мовної і мовленнєвої культури людини. Вивчаючи іноземну мову, чільну увагу слід приділити вивченню цього розділу мовознавства. Не зважаючи на велику кількість робіт з фразеології, дослідницький інтерес до цієї теми не вщухає і залишається перспективним лінгвістичним напрямом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ужченко, В. Д., Ужченко, Д. В. (1980). *Фразеологія сучасної української мови: посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів*. Луганськ: Альма-матер.
2. Потебня, О. О. (1992). *Мова. Національність. Денаціоналізація: статті і фрагменти*. Нью-Йорк: Українська вільна академія наук у США.
3. Срезневский, И. И. (1986). *Русское слово*. Москва: Просвещение.
4. Шахматов, А. А. (1890). *Русский язык. Лекции, читанные в Императорском Московском университете пр. доц. Шахматовым 1890–1891 академ. г.* Москва: Лит. г-жи Александровской.
5. Балли, Ш. (1955). *Общая лингвистика и вопросы французского языка, пер. с 3-го фр. изд. Венцель Е.В., Венцель Т.В.* Москва: Иностран. лит.
6. Абрамова, Н. В. (2015). *Структурно-семантическая характеристика фразеологизмов современного немецкого языка. Известия Южного федерального университета. Филологические науки*.
7. Молотков, А. И. (Ред.). (1968). *Фразеологический словарь русского языка*. Москва: Советская энциклопедия.
8. Виноградов, В. В. (1977). *Лексикология и лексикография. Избранные труды*. Москва: Наука.
9. Ющук, І. П. (2009). *Українська мова*. Київ: Либідь.
10. Білодіда, І. К. (Ред.). (1969). *Сучасна українська літературна мова : Лексика і фразеологія*. Київ: Наукова думка.
11. Донченко, О. В., Тагіна, Е. К. (2015). *Национальная специфика фразеологических единиц китайского языка*. Молодой ученый 10, 1389–1391.
12. Смирницкий, А. И. (1998). *Фразеологические единицы в современном английском языке. Лексикология английского языка*. Москва: Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова.
13. Шведова, Н. Ю. (Ред.). (1994) *История слов: Около 1500 слов и выражений и более 5000 слов, с ними связанных*. Москва: Толк.

14. Шанский, Н. М. (1959). *Очерки по русскому словообразованию и лексикологии*. Москва: Учпедгиз.
15. Ларин, Б. А. (1977). *История русского языка и общее языкознание*. Москва: Просвещение.
16. Телия, В. Н. (1986). *Коннотативный аспект семантики номинативных единиц*. Москва: Наука.
17. Балли, Ш. (2001). *Французская стилистика*. 2-е изд., стереотипное. Москва: Едиториал УРСС.
18. Виноградов, В. В. (1947). *Русский язык: Граммат. учение о слове: Учебное пособие для высших учебных заведений*. Москва: Учпедгиз.
19. Виноградов, В. В. (1986). *Основные типы лексических значений слова*. Москва: Искусство.
20. Тодорова, Н. Ю. (2016). *Визначення терміну «фразеологічний варіант». Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф.*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка.
21. Кунин, А. В. (1970). *Английская фразеология (теоретический курс)*. Москва: Высшая школа.
22. Кунин, А. В. (1996). *Курс фразеологии современного английского языка: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.*. Москва: Высшая школа, Дубна: Изд. центр «Феникс».
23. Назарян, А. Г. (1987). *Фразеология современного французского языка: учебн.* Москва: Высшая школа.
24. Архангельский, В. Л. (1964). *Устойчивые фразы в современном русском языке*. Ростов-на Дону: Изд-во Рост. ун-та.
25. Архангельский, В. Л. (1968). *Семантика фраземного знака. Проблемы русской фразеологии*. Москва: Высшая школа.
26. Копыленко, М. М. Попова, З. Д. (1978). *Очерки по общей фразеологии (проблемы, методы, опыты)*. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та.
27. Чернышева, И. И. (1970). *Фразеология современного немецкого языка: учебник*. Москва: Высшая школа.

28. Шанский, Н. М. (1996). *Фразеология современного русского языка: учеб. пособие для вузов. СПб.: Специальная литература.* Москва: Высшая школа.
29. Телия, В. Н. (1966). *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты.* Москва: Школа «Языки русской культуры».
30. Ужченко, В. Д., Ужченко, Д. В. (2007). *Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб.* Київ: Знання.
31. Соссюр, Ф. де. (1990). *Заметки по общей лингвистике.* Москва: Прогресс.
32. Молотков, А. И. (1977). *Основы фразеологии русского языка.* Ленинград: Наука.
33. Мелерович, А. М., Мокиенко, В. М. (1988). *Коммуникативные и номинативные аспекты фразеологического значения в тексте и словаре. Фразеологическое значение в языке и речи: Межвуз. сб. науч. тр..* Челябинск: ЧГПИ.
34. Чепасова, А. М., Иващенко, И. А. (1988). *Проблема структурности фразеологического значения. Фразеологическое значение в языке и речи: Межвуз. сб. науч. тр..* Челябинск: ЧГПИ.
35. Жуков, В. П. (1978). *Семантика фразеологических оборотов. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Рус. яз. и лит.».* Москва: Просвещение.
36. Арбекова, Т. И. (1997). *Лексикология английского языка. Учебное пособие для II – III курсов.* Москва: Высшая школа.
37. Болдырев, Н. Н. (2019). *Концептуализация функции отрицания как основа формирования категории. Вопросы когнитивной лингвистики.* Челябинск: Вестник Челябинского государственного университета.
38. Павилёнис, Р. И. (1983). *Проблема смысла: современный логико-философский анализ языка.* Москва: Мысль.
39. Телия, В. Н. (1993). *Культурно-национальные коннотации фразеологизмов (от мировидения к миропониманию). Славянское языкознание. XI Международный съезд славистов.* Москва: Наука.
40. Чепкова, Т. П., Степанян, Е. В., Мартыненко, Ю. Б. (2012). *Сохраняя культуру в языке: учебное пособие.* Москва: Прометей.

41. Кочнова, К. А. (2015). *О многообразии терминологии в вопросе изучения языковой картины мира писателя. Гуманитарные научные исследования.* Н. Новгород: НГПУ
42. Кочнова, К. А., Чанчина, А. В. (2015). *Моделирование языковой картины мира: монография.* Н. Новгород: НГПУ.
43. Телия, В. Н. (2005). *Типы языковых значений. Связанное значение слова в языке.* Москва: Аспект Пресс.
44. Срезневский, И. И. (2007). *Мысли об истории русского языка.* Москва: Либроком.
45. Маслова, В. А. (1997). *Введение в лингвокультурологию: Учебное пособие.* Москва: Наследие.
46. Пак Сон Гу (2000). *Национально-культурная специфика названий животных в русской и корейской фразеологии. Язык, сознание, коммуникация: сборник статей.* Москва: МАКС–Пресс.
47. Назарян, А. Г. (1987). *Фразеология современного французского языка.* Москва: Высшая школа.
48. Алефіренко, М. Ф. (1988). *Лінгвокреативні процеси формування фразеологічної семантики.* «Мовознавство».
49. Бусарова, К. О. (2012). *Барьеры межкультурной коммуникации зоонимы-конфликтотены.* Вестник НГУ.
50. Мокиенко, В. М., Фонякова, О. И. (1976). *Способы называния в зоонимии. Ономастика Поволжья.* Вып. 4. Саранск.
51. Молотков, А. И. (1977). *Основы фразеологии російської мови.* Ленинград: Наука.
52. Гак, Г. В. (1977). *Сравнительная типология французского и русского языков.* Ленинград: Просвещение.
53. Сюсько, М. И. (1988). *Статус зоонима в онимной системе: ономаσιологический аспект.* Москва: Высшая школа.
54. Соколова, Г. Г. (1987). *Фразообразование во французском языке.* Москва: Высшая школа.

55. Панченко, Е. И. (2014). *Фразеологизмы с компонентом-зоонимом в украинском и английском языках. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*, Том 27(66).
56. Онуфрійчук, Г. І. (2015). «Внутрішня форма етнофразеологізмів як сталих мовних одиниць» *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах* 27, 38(60), 111–114. Київ.
57. Жайворонок, В. В. (2006). *Знаки української етнокультури: словник-довідник*. Київ: Довіра.
58. Н. С. Ашукин, Ашукина, М. Г. (1986). *Крылатые слова. Литературные цитаты. Образные выражения*. Москва: Правда, Москва.
59. Гутман, Е. А., Черемисина, М. И. (1972). *Зооморфизмы в современном французском языке в сопоставлении с русским. В помощь преподавателям иностранным*. Новосибирск: Наука.
60. Simon, A. (2008). *Donner sa langue au chat. Dictionnaire animalières*. Marcel: édition Favre.
61. Олесь, О. (1931). *Стихи; обл. Б. Дегтерева ; рис. В. Ивановой*. Москва: ОГИЗ «Молодая гвардия».
62. Нечуй-Левицький, І. С. (1965). *Зібрання творів у десяти томах. Том третій. Прозові твори*. Київ: Наукова думка.
63. Кучер, В. С. (1957). *Прощай, море: Роман. Авториз. пер. с укр. Е. Юрьевой*. Москва: Сов. Писатель.
64. Джузеппе, Р. (1979). *Життя Ісуса Христа. Видання Українського католицького університету ім. св. Климента Папи. Том XLIX-L*.
65. Старицький, М. П. (1945). *За двома зайцями: комедія на 4 дії*. Київ: Мистецтво.
66. Харчук, Б. М. (1971). *Місяць над майданом: Роман*. Київ: Рад. Письменник.
67. Васильченко, С. В. (1919). *Осетинські казки*. Київ: Друк. Т-ва «Криниця».

68. Козланюк, П. С. (1957). *Мандрівники. Сонце над Верховиною*. Львів: Кн.-журн. вид-во.
69. Журнал «Зерно». (2018)., 12(56).
70. Голубовська, І. О. (2003). *Метафорико-символічні іпостасі зоонімів у рамках фрагмента мовної картини світу «царство тварин»*. «Мовознавство», 6(24), 61–68.
71. Dorgelès, R. (1924). *Le cabaret de la belle femme*. Paris: Bon Etat.
72. Honoré De Balzac (1948). *César Birotteau*. Paris: Bon Etat.
73. Orcival, C. (1957). *Le Compagnon*. Paris: Gallimard.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА:

74. Rey A., Chantreau S. (1991). Dictionnaire des expressions et locutions.
75. Rat M. Dictionnaire des expressions et locutions traditionnelles. P: édition Larousse. Retrieved from <https://www.larousse.fr/>
76. Великий тлумачний словник сучасної української мови : Близько 250 000 слів. (укл. та гол. ред. Олег Єрошенко). Взято з <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>

RÉSUMÉ

Le but de nos thèses est d'étudier les caractéristiques structurelles et sémantiques de la phraséologie de la langue française, qui ont dans leur structure un composant-zoonyme.

La mise en œuvre de cet objective implique la solution des tâches suivantes:

- examiner les questions théoriques de la phraséologie moderne;
- classer les unités phraséologiques et décrire leurs caractéristiques;
- identifier les principales fonctions stylistiques de l'unité phraséologique;
- déterminer la spécificité symbolique des unités phraséologiques de la langue française qui incluent les unités zoonymiques;
- analyser les caractéristiques sémantiques des unités phraséologiques françaises à composante zoonymique;
- étudier la structure sémantique des zoonymes en français et en ukrainien.

Les unités phraséologiques françaises qui incluent des composantes zoonymiques font l'objet de notre recherche.

Les caractéristiques structurelles et sémantiques de la phraséologie avec une composante zoonyme composent le sujet du travail.

Les tâches à effectuer ont défini un ensemble de méthodes conçues pour établir l'exactitude des hypothèses. Elles sont suivantes:

- 1) méthode de synthèse pour déterminer les caractéristiques générales des unités phraséologiques;
- 2) méthode de comparaison, afin de déterminer les caractéristiques communes et spécifiques des différents types d'unités phraséologiques;
- 3) méthode descriptive, sur la base de laquelle l'observation et la systématisation des données linguistiques sont effectuées;
- 4) méthode inductive pour la création et l'analyse minutieuse de différentes classifications d'unités phraséologiques;
- 5) méthode d'échantillonnage continu pour représentation un échantillon des unités phraséologiques.

La structure du travail est déterminée par son but et ses objectifs. L'ouvrage comprend l'introduction, trois parties avec des conclusions pour chacune, des conclusions générales, une liste de références.

L'introduction justifie le choix du sujet de recherche et sa pertinence, formule le but et les tâches du travail, définit l'objet, le sujet et les méthodes de recherche, met en évidence la nouveauté scientifique, la signification pratique des résultats.

La première partie examine les approches de la définition du terme "phraséologie", donne la classification des unités phraséologiques et leurs caractéristiques en français, étudie l'interprétation de la structure du contenu sémantique des unités phraséologiques dans les travaux des linguistes et les principales fonctions stylistiques de la phraséologie.

La deuxième partie est consacrée à l'étude des unités phraséologiques françaises à composante zonymique dans l'aspect sémantique. On a étudié les zonymes dans l'image linguistique conceptuelle du monde, la spécificité symbolique de la phraséologie des langues française et ukrainienne ; on a distingué les composantes animales de la phraséologie ; on a analysé le groupe structurale-sémantique des "zonymes" dans le fonds phraséologique de la langue française.

La troisième partie met en évidence le fonctionnement des composants-zonymes dans la phraséologie de la langue française. Leur typologie a été analysée, on a distingué des groupes sémantiques de phraséologie avec des composants-zonymes d'animaux élevages, domestiques et sauvages.

L'approche linguistique-culturelle retrace la relation entre la phraséologie et les signes culturels, ainsi que l'importance du mécanisme des stéréotypes, des symboles et des normes pour décrire les caractéristiques culturelles et nationales du fonds phraséologique. Le monde créé par la phraséologie des différentes langues est un segment important de l'image linguistique nationale du monde, dans laquelle la langue se manifeste par un code sémiotique, un système de signes pour les informations cryptées, un moyen de conception et de configuration des flux d'informations, un moyen de pensée et de cognition et "espace des pensées".

Pour désigner le concept de phraséologie, la définition de nombreux linguistes a été prise en compte. Les recherches de nombreux auteurs ont souvent été contradictoires, car

nous avons observé des interprétations différentes du terme "phraséologie". Il existe un certain nombre d'approches de la définition du terme "phraséologie", telles que la stabilité, la complétude du sens, qui ne peuvent pas être déduites de la somme des sens des mots qui composent la phraséologie; conception séparée; variation structurelle; reproductibilité; impossibilité de traduction. Rejoignant l'opinion de O. V. Donchenko sous le terme de "phraséologie", nous comprenons qu'il s'agit de termes-métaphores familiers, qui demandent aux utilisateurs d'avoir des connaissances, une expérience ou des informations fondamentales pour les utiliser dans une culture où les parties doivent avoir des références communes.

Pour une compréhension plus détaillée de l'unité phraséologique, les travaux de nombreux linguistes sur la classification des unités phraséologiques, qui dépendent de la caractéristique principale de leur division en un groupe particulier, ont été analysés. Les classifications des unités phraséologiques de linguistes tels que Ch. Bally, V. V. Vinogradov, O. I. Smernytsky, O. V. Kunin, A. G. Nazaryan, V. N. Telia ont été analysées. De tous les chercheurs mentionnés, la classification la plus complète a été donnée par Charles Bally et son successeur V. V. Vinogradov. Ch. Bally a identifié 4 types d'unités phraséologiques, telles que: les groupements libres, les groupements usuels, les séries phraséologiques, les unités phraséologiques. Contrairement à Ch. Bally, V. V. Vinogradov n'a identifié que 3 groupes de phraséologie, ce qui inclut les combinaisons phraséologiques, les unités phraséologiques et la fusion phraséologique.

Pour déterminer les principales fonctions stylistiques, les œuvres de S. A. Gavrin et O. V. Kunin ont été examinées en détail. Après analyse de leur travail, il a été déterminé que parmi les fonctions mises en œuvre par les unités phraséologiques devraient figurer: les fonctions communicatives, cognitives, pragmatiques, nominatives, volontaires, déictiques et productives.

Dans le cadre du développement de la linguistique moderne française et ukrainienne, la spécificité nationale – culturelle des unités phraséologiques a été analysée, car les deux pays ont leurs propres symboles spécifiques. La faune est d'une grande importance dans la vie de chaque nation, c'est pourquoi le reflet des animaux a commencé à apparaître dans la phraséologie. Comme presque chaque animal est une image-symbole,

3 groupes principaux avec des noms d'animaux ont été identifiés: des zonymes qui ont les mêmes usages métaphoriques dans différents pays; qui diffèrent les uns des autres par certaines significations métaphoriques et dans lesquelles il n'y a pas d'analogues métaphoriques étrangers. Dans la plupart des cas, les unités phraséologiques avec une composante animale sont comparées au comportement humain, aux qualités externes et internes.

Du point de vue de l'analyse objective de la spécificité nationale et culturelle, la sémantique des zonymes au sens général de la phraséologie a été étudiée. Parce que les humains sont étroitement liés au règne animal, une classification des unités phraséologiques avec une composante zonymique a été proposée, y compris les animaux élevages, sauvages, domestiques, exotiques et oiseaux. Les gens sont en contact avec eux, qu'ils soient élevés ou qu'ils fassent simplement attention à eux et en profitent. En analysant le Dictionnaire français des expressions et locutions, on a été constaté qu'il existe 215 phraséologismes avec une composante zonyme. Parmi eux, les composants les plus courants sont: *chien, chat, cheval, cochon, vache*.

Une analyse comparative des traits sémantiques de la phraséologie avec une composante – un zonyme en français et en ukrainien, qui nous a permis d'identifier leurs différences, et a également témoigné que, selon l'État, les unités phraséologiques avec les noms d'animaux peuvent différer dans un degré élevé de prévalence et être activement utilisées en français et en ukrainien comme caractéristique figurative d'une personne ou de toute situation. Aussi, il a été observé que dans les deux langues, la grande majorité des zonymes qui forment des unités phraséologiques ont une sémantique négative. Le plus souvent, les composantes animales caractérisent la cruauté, la faim, la paresse, l'impudence, les mensonges. Cependant, il existe des unités phraséologiques à sémantique positive, qui se concentrent sur la fidélité, la diligence, la sagesse et la force.

Ainsi, l'étude de la phraséologie est d'une grande importance pour améliorer la langue et la culture de la parole de l'homme. Lors de l'étude d'une langue étrangère, une attention particulière doit être portée à l'étude de cette section de linguistique. Malgré le grand nombre de travaux sur la phraséologie, l'intérêt de la recherche pour ce sujet ne faiblit pas et reste une direction linguistique prometteuse.

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION ET DES SCIENCES DE L'UKRAINE
UNIVERSITÉ NATIONALE LINGUISTIQUE DE KYIV
Département de philologie romane, néogrecque et de traduction

Thèse de qualification finale du master sur le thème :
**“CARACTÉRISTIQUES STRUCTURELLES ET SÉMANTIQUES DES UNITÉS
PHRASÉOLOGIQUES FRANÇAISES À COMPOSANTE ZONIM”**

Étudiante de deuxième année du groupe MPF 02-19
Faculté de philologie romane et de traduction
Forme d'enseignement à temps plein
Spécialité 035 Philologie
Spécialisation 035.055 Langues et littératures
romanes (traduction incluse), la première langue – le
français
Programme éducatif et professionnel : Linguistique
moderne et traductologie et communication
interculturelle (le français et la seconde langue
étrangère)
Okhnovska Anastasia Petrovna

Tuteur académique:
Ph. D en Philologie,
Professeur titulaire Natalia Myronova

Kyiv 2021